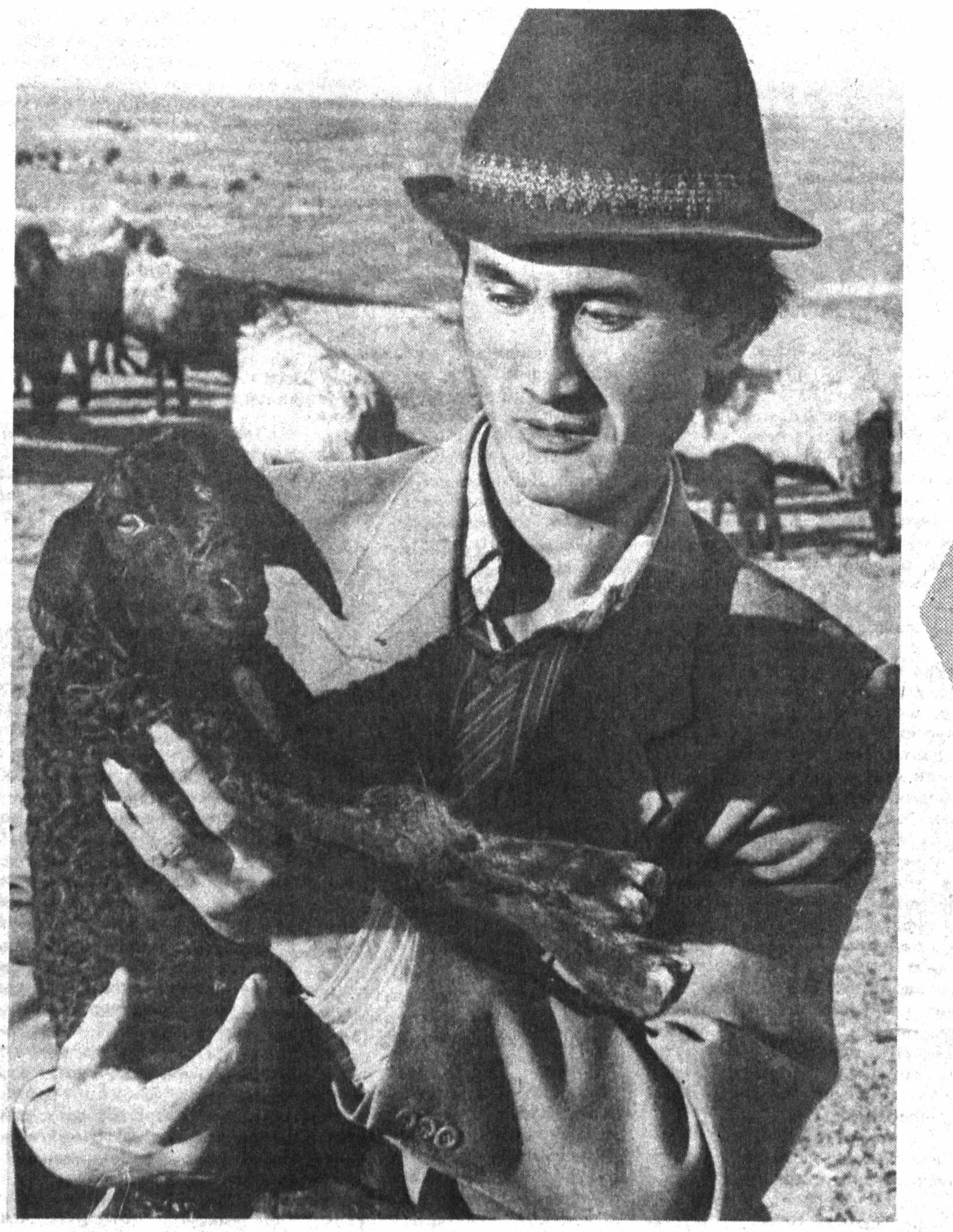
БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЁШ ЛЕНИНЧИ

Газета 1925 йил
8 февралдан чиқа бошлаган

1990 йил
30 март
Жума
№61 (13. 497).
Баҳоси 3 тийин.

• ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ОРГАНИ •

Яйловда баҳор

Ўлкамизга баҳор кириб келди. Дарахтлар ям-яшил либосга бурканиб, яна кўркамлашди. Тоғ-адирлардаги майсалар кетма-кет ёққан ёмғирдан кейин хийла бўй чўзди. Ўз-ўзидан маълумки, баҳорда чўпонларнинг ташвиши яна ҳам ортади. Отарларни яйловга ҳайдаш, қўзилатиш дегандек. Тиним йўқ-да. Яйловни қўзичоқларнинг маърашп тутган дамнинг ўзи бир олам. Айтмоқчи, сиз кўриб турган суратларда кенг яйлов ва унда «доимий яшовчилар» акс эттирилган.

Жиззах вилоятининг Фориш ноҳиясидаги Карл Маркс номли давлат хўжалиги 2-бўлимида комсомол йигит Қаҳрамон Товбаев бир неча йиллардан бери чўпонлик қилиб келаётир. Унинг боқимида 553 бош совлиқ бор. Нияти соғлом қўзилар сонини оширпш. Ҳозирча бунга эришиляпти.

Умарали ҚЎШВОҚОВ олган суратлар.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлиси тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

28 март куни ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг биринчи сессияси ўз ишини давом эттирди. Доимий комиссияларнинг мажлиси бўлди.

Депутатлар Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Ш. Р. Мирсаидов тақдим этган республика ҳукумати янги таркибига номзодларни муҳокама қилдилар.

Ўзбекистон ССР Олий судининг аъзолигига номзодлар, шунингдек область ва Тошкент шаҳар судларига номзодлар муҳокама қилинди.

29 март куни сессия ўз ишини давом эттирди.

Жумҳурият янгиликлари

МАМЛАКАТНИНГ асосий кўргазмасидаги «Меҳнатни муҳофаза қилиш-90» экспозициясида ҳаво таркибидаги карбонат ангидрид миқдорини ўлчайдиган «Палладий-МП1» асбоби намойиш этилмоқда. Уни «Химавтоматика» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси конструкторлик бюросининг мутахассислари ишлаб чиққанлар. Ана шу ихчам асбоб ёрдамида атроф муҳитнинг ҳолатини жуда аниқ белгилаш мумкин.

ҚЎҚОНДАГИ барча ўрта мактаблар компьютер хоналари билан таъминланган. Электрон машиналарни «Вариант» Совет-Болгария қўшма корхонасининг мутахассислари тайёрлаб, ўрнатиб бердилар. Улар техникага сервис хизмати кўрсатишни ҳам ўз зиммаларига олдилар. Қўқонлик мактаб ўқувчилари компьютерларнинг ўзидан ташқари информатика, ўзбек ва рус тиллари, бошқа фанлар юзасидан программ таъминотга эга бўлдилар.

АНГРЕНДАГИ «Железобетон» кооператив бирлашмасида «Берёзка» мактабгача тарбия болалар комбинати ишлай бошлади. Унинг кўп томонлари оддий болалар боғчаларидан фарқ қилмайди. Лекин бу ерда саломатликни тиклаш группаси очилган. Бу группага шамоллашдан эндигина тузалган болалар қатнайди. Тарбиячи ва энагадан ташқари, болалар малакали врач-педиатр кузатувда бўладилар. Бу, кичкинтойларнинг тез тузалиб кетишлари учун ишончли кафолат бўлади.

АНДИЖОНЛИК тикувчилар билан «Росторгодежда» бирлашмасининг ходимлари маҳсулот катта туркумини етказиб бериш тўғрисида шартнома туздилар. Андижон халқ истеъмоли моллари фабрикасида тайёрланадиган кўрпалар Кемерово ва Оренбургда, Новосибирск ва Новокузнецкда жуда харидоргир ҳисобланади. Бу йил андижонликлар Россия шаҳарларига 2 миллион сўмлик маҳсулот жўнатадилар.

ҚЎҚОН чарм ишлаб чиқариш бирлашмаси Италия фирмалари билан фойдали шартнома тузди. Ускуналарнинг бир қисми — хом ашёга суюқлик билан ишлов бериладиган осма барабанлар — ҳозирнинг ўзидаёқ корхона цехларига келтирилди. Юқори сифатли хромли чарм тайёрланадиган техниканинг қолган қисми май ойида ўрнатилади.

(ЎзТАГ).

Комитет тузилмоқда

Ўзбекистонда бир ярим минг оила Афғонистондан қайтмаган фарзандлари, эрлари, акалари, укалари ва оталари учун қора кийиб юрибди. Ҳар бир оила учун бу ўрнини тўлдириб бўлмайдиган йўқотишдир. Бошлиқларнинг тўраларча муносабатлари, уларнинг лоқайдлиги ва димоғдорлиги, ўз ҳарбий бурчини бажарган фарзандлари хотирасини менсимаслиги ҳалок бўлган «афғон»чилар оналарининг қалбидаги тузалмас ярага туз бўлиб сепилмоқда. Ғамни енгиш учун биз бирлашишимиз керак — бу байналмилалчи жангчилар ва запасдаги жангчилар республика уюшмаси аъзолари билан Афғонистонда ҳалок бўлган жангчилар оилалари ўртасидаги учрашувда асосий фикр бўлди. Бу учрашув Туркистон ҳарбий округи тарихи музейида бўлиб ўтди. Музейга йиғилганлар бўлажак ташкилотнинг мақсадлари ва вазифаларини белгилаб олдилар.

Ҳалок бўлган «афғон»чилар оилалари комитети мамлакат ва республика ҳукуматлари улар уноқнуурчалн улар учун қонунларда кўзда тутган имтиёзлар бажарилишини назорат қилишни режалаштиради. Афғонистонда ҳалок бўлган жангчилар хотирасини абадийлаштириш ишига бош қўшиб, мактабларга, кўчаларга уларнинг номи берилишига эришиш ниятидадир. Оила аъзолари ҳалок бўлган жангчилар хотирасига ўрнатиладиган ёдгорликлар лойиҳаларини муҳокама қилишда, хотира китоблари яратишда қатнашадилар. «Умид» жамоатчилик комитети билан биргаликда бедарак кетганларни қидириш, асирларни ватанига қайтариш ишига қўшиладилар. Учрашув қатнашчилари жамоат ташкилоти «афғон»чиларнинг ўзларига ҳам, масалан, ижтимоий-руҳий жиҳатдан оёққа турғазиш марказларини барпо этишда, ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда ёрдам бериши кераклиги тўғрисида гапирдилар. Янги жамоат ташкилоти келгусида Афғонистон билан боғлиқ «сиёсий хатолар» такрорланмаслиги учун ҳамма ишни қилади, албатта.

(ЎзТАГ мухбири).

Хизматга тайёрмисиз?

Тошкент вилоятининг Чирчиқ шаҳрида «Ватан чақириғига тайёр бўл!» шиори остида ҳарбий хизматга чақирилувчи ўспиринларнинг жумҳурият биринчи конкурси бугун ниҳоясига етади. Ғалабанинг 45-йиллигига бағишлаб ўтказилаётган бу ҳарбий-ватанпарварлик тадбири бир ҳафтадан бери давом этаяпти. Чирчиқ шаҳрининг энг яхши спорт майдонларида ўспиринлар ўзларининг жисмоний тайёргарликларини синовдан ўтказишаяпти. Тош кўтариш, турли масофаларга югуриш, турникда тортилиш, автоматни ечиш ва йиғиш, сузиш сингари спорт турлари бўйича баҳслар қизғин ўтяпти.

— Бизнинг Андижон шаҳридаги 11-мактабда ўспиринларни ҳарбий хизматга тайёрлаш ишлари, тўғрисини айтадиган бўлсам, унчалик мақтагулик даражада эмас, — дейди шу мактаб жисмоний тарбия муаллими И. Фридман. — Ўз моддий базамиз йўқ ҳисоби. Спорт иншоотларини ўзимиз ремонт қиламиз. Беш йилдан бери шаҳар халқ таълими бўлими марказлаштирилганлиги сабабли бизларга ҳеч нарса берилмаяпти. Қанийди, улар маблағларни ўз қўлимизга беришса. Спорт буюмларини сотиб олсак.

— Бизда эса шароитлар етарли, — дейди Навоий шаҳридаги 11-мактаб бошланғич ҳарбий таълими ўқитувчиси Т. Нигматуллин. — Армия сафига ўқувчиларни мактабдаёқ тайёрлаб бориш яхши самаралар беради. «Ёш гвардия» деб номланган клубимизнинг 200 га яқин аъзоси бор. Улар клуб машғулотларида ҳарбий хизматга тайёрлаш жараёнларини ўрганадилар. Шунингдек, махсус курсимизда ўқиётганлар ҳарбий билим юртларида ўқиш учун тайёргарликдан ўтадилар. Иккита спорт зали, ҳарбий шаҳарча бор. Оталиқ ташкилотлар яқиндан ёрдам бераяпти.

СУРАТЛАРДА: ана шу конкурсдан лавҳалар.

Е. БОТИРОВ суратга олган.

Комсомол турмуши: қайта қуриш қандай бормоқда?

СУКУТ САҚЛАШ МАВРИДИ ЭМАС

КОМСОМОЛ ВА БОШҚА НАРСАЛАР ҲАҚИДА ЎЗ-ЎЗИ БИЛАН ДОЛЗАРБ МУЛОҚОТ

— Сен қирқ ёшдан ошдинг. Шундан қарийб 30 йилини комсомолга бағишладинг. «Бюрократик пиллапоянинг» барча босқичларини босиб ўтдинг. ВЛКСМ Марказий Қўмитаси учта биринчи котибининг ёрдамчиси бўлиб ишладинг. Ҳозирда Олий комсомол мактабининг халқаро факультетида «дунёда ягона» ВЛКСМ тарихий тажрибаси кафедрасининг мудирисан. Айтгин-чи, комсомол билан нималар содир бўлаяпти, сен буларнинг барчаси тўғрисида нима деб ўйлайсан!

— Мамлакатимизда, социализм дунёсида ижтимоий ўзгаришлар мантиғи ниманики тақозо этаётган бўлса, ана шулар содир бўлиши лозим бўлган нарсалар юз бераяпти. Комсомол назорат остида бўлган мурғак ёшдан эркакка айланаяпти. Унинг овози раста бўлаяпти, лаби остида соқоли сабза ураяпти. У эндиликда ўзининг ҳатти-ҳаракатларига тўла жавоб бериши, қарор қабул қилиши, меҳнат қилиш ҳуқуқи учун курашиши зарур.

— Аниқроқ қилиб айтганда-чи!

— Аниқ қилиб айтишим ҳам мумкин. Фан тили билан айтадиган бўлсам, ҳозир комсомол ижтимоий-сиёсат даврини ўтамоқда, янги воқеликларга кўникма ҳосил қилмоқда. Ёшлар иттифоқи ўзининг 70 йиллик тарихида биринчи бор сиёсат ва сиёсий найранг объектидан у мукаммал, тенг ҳуқуқли субъектга айланаётир.

— Нима, илгари у шундай бўла олмасмиди!

— Бўла олмас эди. Айни шундай ўйланса ҳам, лекин шарт-шароит бундай эмасди. Комсомол тарихининг дастлабки йилларини олайлик: жумҳурият жангоҳлар ҳалқасида, ҳарбий коммунизм, ёш ташкилотнинг тажрибаси йўқ. Шундай бўлганми? Гоҳ Деникинга, гоҳ Врангелга қарши жанггоҳларга, гоҳ озиқ-овқат тўплашларга сафарбарликлар ўтказилганлигини унутма... Кейинчалик, 20-йилларнинг ўрталарига келиб, ҳаммаси бошқачасига айланиб кетди. Бу айбланиш 80-йилларнинг ўрталаригача давом этди. Тоталитар давлатда, сталинча казарма-социализмда ҳам, брежневчи турғунлик — ривожланган социализмда ҳам сиёсатнинг ёлғиз биргина субъекти — партия бўлган охирги чора сифатида ҳокимиятни ушлаб туришни айни шу тушунча билан пардалашарди.

— Сталин комсомол сиёсий ташкилот эмас, деб айтганида хато қилган, деган маъно келиб чиқадими!

— Сталин умуман камданкам хато қилган. У нимаики айтса, одатда воқеликка мувофиқ келарди. Қудратли ҳукмрон ўзи билан ёнма-ён ҳеч қандай бошқа субъектларни сиёсатда кўришни истамаган ва шунинг учун комсомолни, касаба иттифоқларини, бошқа жамоат ташкилотларини, уларни тарқатиб юбормаган (мана шунга ҳам раҳмат), «партияни омма билан алоқаси учун боғловчи камарларга», аниқроғи эса — ўзига хос томошахонанинг қўғирчоқ актёрларига айлантирган.

Бундан ташқари жамоат онгига, масалан, «Комсомол — партиянинг резерви ва ёрдамчиси», «Комсомолнинг кучи партия раҳбарлигида» сингари бир қатор ғоят барқарор қолипларга асос солинган. Биз сўнгги пайтларгача, яширишнинг ҳожати йўқ, улар билан яшадик. Қўшиқда «Партия айтди, комсомол «Лаббай! — деб жавоб берди» сўзини ташлаб юбормайсан-ку?!

— Комсомолнинг ҳақиқатан кучи нимада!

— Мустақил мушоҳада қилиш ва ҳаракат этиш қобилиятида, ўз аъзоларининг манфаатларини ҳимоя қилиш ва ёқлашда, ҳар қандай ишда «ўз ташаббуси, ўз ҳаракатини» намоён этишда. В. И. Ленин ана шу ҳақда гапирганда фақат «шаҳар четидаги томорқаларда» ишлашни эмас, балки сиёсий фаолиятни назарда тутганлигига имоним комил.

— Бугунги кунда баъзи бир кимсалар айни Ленин ёшларни комсомолга тиқиштирган ва шу билан унинг сиёсий фаоллигининг қўл ва оёғини боғлаб қўйганлиги ҳақида мулоҳаза юритмоқдалар.

— Мен бундан хабардорман ва фақат бир нарсани айтишим мумкин, бу — моҳияти жиҳатидан ҳам бемаънилик, ҳатто ўта кетган «сохталаштирувчилар» ҳам шунчаликка боришни ўйлашмаган. Лениндан мутлақо бехабар бўлганлар ана шундай дейишаяпти. Кимда-ким мактаб ёки олий ўқув юртида унинг асарларини шунчаки «ўтиб қолмай», балки жиддий мутолаа қилса, у ҳатто пролетариат диктатураси шароитида ҳам Совет ҳокимиятига холис муносабатда бўлган буржуа синфи вакилларига сиёсий ҳуқуқлар бериб қўйиш имкониятига йўл берганлигидан хабардор бўларди. Ўша пайтда комсомолнинг кўпчилик қисмини ташкил этган инқилобга чексиз содиқ ёшлар тўғрисида гапиришнинг ҳам ҳожати йўқ!

— Биз бугун барчамиз ўтмишга, турли-туман «оқ доғлар»га, шу жумладан, комсомол тарихига ҳам ўта қизиқишнинг гувоҳи бўлиб турибмиз. Ҳатто уни инкор қилишга уринишлар ҳам мавжуд.

— Бунга Алла Борисованинг ҳазил қўшиқларидан бирининг: «Севгидан юз ўгирманг...» деган сўзлари билан жавоб берган бўлардим.

— Агар жиддий қилиб айтганда-чи!

— Бу айтганим жиддий. Мени асл тарихчи сифатида тарихий ҳамма нарсамизни инкор этиш чўчитади. Жамиятимизнинг баъзи бир чаққон тарихчилари ва публицистлари ёрдами билан вена қон томирларини кесиб, ўз-ўзини қурбон қилувчиларга ўхшаш жон-жаҳди билан ўз ўтмишини очаяпти. Комсомол муаллифлари эса бу ишни ўтмас тиғлар билан амалга оширяптирлар.

— Ўхшатиш ҳам эви билан-да.

— Жиғибийрон бўламан. Ақли расо, маданий кишилар ўтмишнинг баҳридан ўтмайдилар. Уни мулоҳаза юритиб, таҳлил қиладилар, ундан сабоқ чиқарадилар. Комсомол ўтмишидан сабоқ чиқариш ва фахрланса арзийдиган нарсалар ҳам бор.

— Комсомольск шаҳри бунёдкорлари, ёш гвардиячилар, қўриқ қашшофларими!

— Фақат шуларнинг ўзгина эмас, бу бизнинг тарихий билимимиз сиртида бўлган нарсалар. Чуқурроқ кириб борилса, асосли равишда шуни айтиш мумкинки, сталинчиликка қарши биринчилар қаторида ғоят фаол курашганлар комсомоллар бўлганлар.

— Сизнинг бу соҳада далилларингиз борми!

— Албатта. ВЛКСМ Марказий Қўмитасининг аъзоси, Ленинград вилоят комсомол қўмитасининг котиби Иван Каталиновни олайлик. У ВЛКСМ VII анжуманидаёқ (1926 йил) ленинчи комсомолни сталинчи комсомолга алмаштиришга дадил қарши чиққан эди. Ленинград шаҳридаги Василеостровск ноҳия партия қўмитасининг биринчи котиби И. Каталинов 1934 йили охирида С. М. Кировни ўлдиришда қатнашган деган сохта айблаш бўйича отиб ташланган. Коллективлаштириш ва қулоқларни тугатишнинг сталинчи усулларига қарши 1929-1934 йилларда комсомолларнинг оммавий чиқишлари бўлган. Бу Троицкда (Уралда), Донбасс шахталарида, «Пролетарский труд», «Смена», «Знамя труда» сингари Ленинград корхоналарида, Калинин номли заводда содир бўлган.

— Буларнинг ҳаммаси ғоят қизиқарли ва сен «тарихни инкор этиш» деб айтганинг таъсири остида сўнгги вақтда комсомол тўғрисидаги тасаввурни бир мунча ўзгартираяпти. Бироқ, ҳозирги шароитда умуман комсомол бўлиши шартми!

— Биз ҳозир барпо этаётган демократик жамиятда аҳолининг турли синфлари, қатламлари, ижтимоий демографик гуруҳларининг манфаатини ифода этадиган ваколатли жамоалар фақат маъқулгина бўлиб қолмай, балки ниҳоятда зарурдир. Бусиз реал халқ ҳокимиятининг механизми ишламай қўяди. Халқ ҳокимияти органларида ва халқ ҳокимияти системасида умуман кимдир ҳам хотин-қизлар, ҳам пенсионерлар, ҳам ишчилар, ҳам деҳқонлар, ҳам ёшларнинг... мухтор вакили бўлиши зарур. Ана шу «кимдир» ўзида уюшган кучнинг вакили бўлиши зарур. Бўлмаса сиёсат субъекти бўлиши мумкин эмас.

Шундай ҳолда социалистик демократия — бу тинчгина завод, идеал уйғунлашиш эмас, балки амалий мулоқотга асосланган, шахсий манфаатларни боғловчи жамоат ҳамжиҳатлиги эканлигини англаб етиш муҳимдир.

— Шундай жараён бораяпти, лекин на парламент минбарида, на комсомол пленумлари, йиғилишлари минбарида ёшларнинг овози эшитилмаяпти...

— Комсомол ҳаддан зиёд ички қайта қуришга берилиб кетди.

— Бироқ, бу қайта қуриш «ёпишмаяпти».

— Ҳамма гап мана шундаки, комсомол ички турмуши иқтисодиётимиз сингари мувозанатлаштирилмаган. Эски марралардан воз кечилган. Янгиси эса ҳали ишлаб чиқилган эмас. Комсомол ҳозир, образли қилиб айтганда, қоронғиликда адашиб юрибди.

— Қимматли вақт эса бой берилаяпти. Бу ҳолатдан чиқиб олиш йўли қаерда!

— Энг асосий нарсага куч-ғайратни жамлаш, Ленин сўзлари билан айтганда, бутун занжирни тортиб чиқариш мумкин бўлган бўғинни маҳкам ушлаб олиш керак. Фикримча, бугунги кунда асосий ёшларнинг ҳуқуқлари ва манфаатлари учун, демократия учун кураш ҳисобланади.

Ёшлар қайта қуришга сидқидилдан ишондилар, лекин, афсуски, ҳозирча ундан ҳеч вақо ололмадилар. Бунинг устига-устак аҳолининг энг кам ҳимоя қилинган гуруҳи ҳолатига тушиб қолдилар. Ёшлар ўртасида ишсизлик факти ўсиб бораётганлигини эътироф этиш керак. Айниқса бу ишчи кучи кўп бўлган музофотларда ёшлар ўртасида ишсизлар ўсиб бораётганлиги, иш соҳасида ва истеъмол соҳасида камситилаётганликлари фактини эътироф этиш керак. Мана шундан жиноятчилик, гиёвандлик, фоҳишалик ўсиб бораётир.

— Шундай қилиб, ёпиқ доира денг: комсомол сиёсат майдонида фаол чиқиши, ёшларнинг манфаатларини ҳимоя қилиши учун кучли бўлиши зарур, комсомол ёшларнинг манфаатларини ҳимоя қилиши учун йигит-қизларнинг обрў-эътиборини қозониши ва қўллаб-қувватлашига суяниши лозим.

— Мен буни «ёпиқ доира» деб айтмаган бўлардим. Бу кўпроқ бурамасим бўлиб, комсомол ҳамма вақт олға қараб ундан ҳаракат қилиши лозим. Ташкилотда ўзини сақлаб қолиш ҳисси йўқолмаган бўлса, албатта.

— Сенинг нуқтаи назарингда истеъмолчиликка урғу бериш йўқми! Ёшларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш учун кимнингдир манфаатларидан нималарнидир юлиб олиш, кимларнингдир, масалан, пенсионерларнинг, хотин-қизларнинг ва ҳоказоларнинг манфаатларини камситиш демак.

— Комсомол ҳозирги шароитда фақат сиёсат субъекти бўлиб қолмай, балки бошқа бошқарув ваколатига ҳам эга бўлиши керак. Масалан, ёшларнинг ижтимоий муаммоларини ҳал этишда давлатнинг мукаммал шериги бўлиши зарур. Илтимос қилувчи ҳам, зўрловчи ҳам ва обрўсизлантирувчи ҳам (бер, бўлмаса иш ташлаймиз! — деб эмас), балки айни шериги сифатида. У бирлаштирган ёшлар — бу жамиятнинг фаол, ғайратли, уддабуррон қисми. Ёшларнинг табиати ана шундай. Ана шу табиатдан умумхалқ, умумдавлат манфаатларида, ёшлар ўзларининг манфаатлари йўлида фойдаланиши зарур.

— Агар мен тўғри тушунган бўлсам, сен комсомолни истеъмолчи ассоциация сифатида эмас, балки ишлаб чиқарувчи ассоциация сифатида кўраяпсан!

— Сен мени тўғри тушундинг, аммо аниқлик киритмоқчиман: ҳам моддий неъматлар, ҳам маънавий бойлик яратувчи ассоциация сифатида. Бу жараёнлар ёнма-ён, ўзаро узвий тарзда бориши зарур. Буларнинг барчаси ягона мақсадга: ВЛКСМ Ҳаракатномасида баён қилиб берилган инсонпарвар, демократик социализм барпо этишга бўйсундирилган бўлиши лозим. Яна бир фикр.

(Давоми 2-бетда).

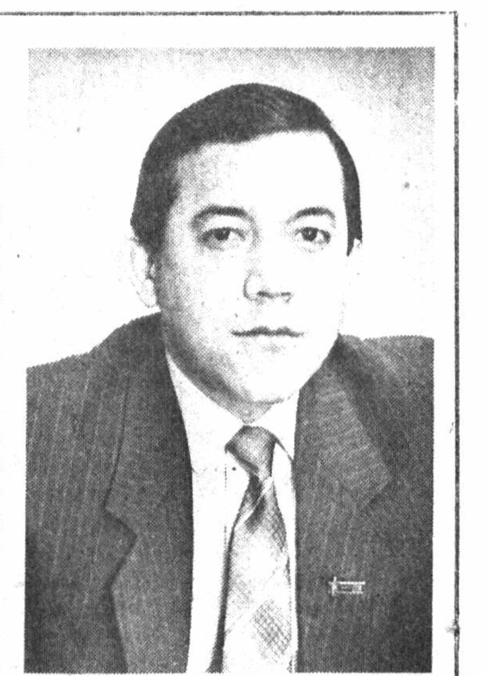

Ўзбекистон телеграф агентлигидан олинган ушбу сурат аҳолини иш билан таъминлаш мавзуига бағишланган. Илгарилари Сурхондарё вилоятининг «Ҳазорбоғ» давлат хўжалигида кўпчилик хотин-қизлар, асосан мавсумий меҳнат билан шуғулланишарди. Ҳозир ҳам бу муаммо долзарблигича қолмоқда. Бироқ, ўтган йилнинг апрель ойида бу ерда ташкил этилган «Малика» ширкати хўжалик аҳолисининг ишсизлик муаммосини салгина бўлса-да, енгил-дек бўлди. Ҳозирги кунда ширкатда 60 дан зиёд хотин-қиз маҳсулот ишлаб чиқармоқда. Маҳсулот турлари эса хилма-хил. Катталардан тортиб, жажжи ўғил-қизларнинг трикотаж кийимлари тайёрланади бу ерда. Ўтган бир йил мобайнида ҳазорбоғлик ширкатчилар 400 минг сўмлик кийим-кечак ишлаб чиқаришга муваффақ бўлдилар.

СУРАТДА: ширкатнинг илғор тикувчиси Мавлуда Аслонова. У тикаётган кийимлар фақат аъло сифатга баҳоланмоқда.

Бизнинг номзодлар

«МЕН ЖУРНАЛИСТ БЎЛИШИМ КЕРАК!»

Йигирма йилча муқаддам «Китоб университети» деб аталадиган ўрта мактабда она тили ва адабиётидан дарс берардим. Қирчиллама қиш кунларидан бирида, тўгарак машғулоти тугаши арафасида, қиз-лар-болалар ташқарида бир бола мени кутиб ўтирганини айтишди.

— Нечанчи синфда ўқийди, нима гапи бор экан? — сўрадим мен улардан.

— Олтинчи синфда, тўгаракка қатнашмоқчи экан, — бирдай жавоб қилишди талабалар.

— Ҳали эрта экан, икки йилдан кейин келсин! — гапни кесиб, қисқа қилдим мен. Чунки адабиёт тўгарагига 8-10-синфларнинг энг олди ўқувчилари қатнашар, биратўласи мен уларни олий ўқув юртларига ҳам тайёрлардим.

Орадан икки кун ўтгач яна шу ҳол такрорланди. «Элчилар» тағин бегона боланинг талабини менга етказишди.

— Йиғлаяпти! — дейишди бу сафар. — Қатнашмаса бўлмас экан...

Машғулот тугагач, мен бўсағада кутиб турган талабгор билан кўришдим.

— Муаллим, — деди у шоша-пиша кўз ёшларини артиб, бошини ердан кўтараркан, — мен... журналист бўлишим керак...

...Навбатдаги машғулотларнинг бир қисми мана шу янги бола «тўгарак ўғли»нинг «асарлари» муҳокамасига бағишланди. Биз уларнинг айримларини ноҳия рўзномасида эълон ҳам қилдик. «Ижодкор» ўз шеър, мақола, хабарлари остига «Исмат Хушев» деб имзо чекарди...

Уч йилдан сўнг мен Тошкентга қайтиб, нашриётда муҳаррирлик қила бошладим. Тўртинчи йили бир ижарахонамга ота-бола Хушевлар кириб келишди. Исмат кўрпа-ёстиғи жойланган қопни орқалаб олган, ортида Маҳмуд ака ўзига хос жилмайиш билан майин қараб турарди.

Исмат имтиҳонларда йиққан «жамжарма»си билан ТошДУ журналистика факультетининг сиртқи бўлимига илинди. Рости, андак адолатсизлик ҳам бўлди. Кейинроқ профессор Норбой Худойберганов менга шундай мутойиба қилганди: «Исмат деган бир ўқувчинг бор экан, кириш имтиҳони олдим, жуда олов-ку! Қўлимга ёпишиб, қандай баҳо қўймоқчисиз, янглишманг, мен журналист бўлишим шарт! — дейди-я!»

Эсимда, адиб олим Маҳкам Маҳмудов Исмат масаласида ўша пайтнинг жумҳурият олий таълим нозирига сим қоқди. Нозир симнинг нарёғидан: «кундузгига ўтказиш қўлимдан келмайди» деди чамаси, дарвеш ижодкордан: «Шундай талантли болаларни кундузгида ўқитиш қўлингиздан келмаса, Сиз министр бўлиб нима қилиб ўтирибсиз!» деган дашном ҳам эшитди.

Профессор Очил Тоғаев ҳамда декан Анвар Шомақсудовларнинг саъй-ҳаракати билан орадан йил ўтиб, Исмат кундузги бўлимга кўчди. Яна бир йилдан сўнг III курсни М. В. Ломоносов номидаги Москва Давлат дорилфунунининг журналистика факультетида давом эттирди. Ўқиш даврида жумҳуриятимиз матбуотида унинг Москвада ўтаётган ўзбек халқи ҳаётига оид тадбирлар тўғрисидаги хабар, мақола, репортажлари босилиб турди.

Дорилфунунни тугатиб, жумҳурият матбуот давлат қўмитасига йўлланма олиб келгач, бамаслаҳат, раҳбарларни иш топиб жойлаштириш ташвишидан қутқазиб, Абдулла Ориповнинг тавсияси билан ёзувчи — раҳбар Е. Е. Березиков ихтиёрига — Шаҳрисабз шаҳар партия қўмитасига ишга юборилди. Биз қадимий шаҳардан турли шов-шувли хабарлар эшитиб турдик. «Исмат таксига тушиб, қайтимини бермагани учун олғир шоферни жазолатибди», «Корхона раҳбари ходимини хўрлагани учун ижрокомда бу тўрани ишдан бўшатиш масаласини қўйибди», «Шаҳарлик хизматчиларнинг пахта теримига қатнашишлари сиёсатига қарши чиқибди»...

Карахтлик босқичининг айни чўққига чиққан даврида ёш бир фидойи йигитнинг бу ёлғиз исёни одамларда аллақандай истеҳзоли кулги уйғотарди, холос. Пировард-натижа Исматнинг ҳарбий хизматга жўнатилиши, узоқ Ростов Дондаги солдатлик хизматини ўташи билан тугади. Хизматда у мирзо сифатида генералга адъютантлик, маъмурий ишларида ёрдамчилик қилди. КПСС аъзолигига номзод бўлиб, тағин Тошкентга қайтди.

Бу гал энди менинг тавсиям билан яна Қашқадарё вилояти чўл ноҳияларидан бирига рўзнома муҳаррир муовини вазифасига йўлланди. Вилоят идораларида ҳужжат тўлдириб юрган йигитчани комсомол раҳбарияти «илиб» олади. Исмат шу йўсин вилоят комсомол қўмитасида, кўп ўтмай Қарши Давлат педагогика институтида комсомол етакчиси сифатида мустақил фаолиятини бошлаб юборади.

Институтда у чинакамига комсомолчасига ишлади. Ташаббускорликни байроқ қилди. Ёшларда ҳақиқатга ишонч уйғотди. Комсомолнинг мустақил ташкилот эканлигини амалда исботлади. Олий даргоҳда айрим адолатсизлик, ғирромликларни фош қилиш, ҳақиқатнинг қарор топишида жасурлик билан кураш олиб борди. Бу, албатта, институт ва шаҳар раҳбар доираларининг айрим гуруҳларига ёқмади. Номзоднинг партия сафига ўтиш муддати чўзилиб кетди. Ўтгач эса бу «бемаҳалда қичқирувчи исёнкор жўжахўроз»нинг партиядан ўчирилишини талаб қилган раҳбарлар ҳам топилди.

Институт партия ташкилоти Исматни ҳимоя қилди. Коммунист профессорлар: Обод Жўрақулов, Анвар Чориев, Малла Очилов, Даврон Шодиевлар ёш курашчи томонида собит туришди. Энг катта куч — институт талабалари комсомол-ёшлар бўлди. Улар ўз етакчиларининг партиядан ноҳақ ўчирилишига қарши исён кўтариб, Қарши шаҳар партия қўмитаси серсавлат биноси олдида норозилик намойиши қилдилар. Исмат КПСС сафида қолди.

Бир гал Қаршига борганимда профессор Обод Жўрақулов хилватда менга «ёрилиб» қолди: «Исмат укангизни, ҳақиқатни ҳимоя қилавериб чарчадик. У — ҳақ. Бироқ, тўра раҳбарларга қарши сурункали кураш кишининг тинкасини қуритар экан. Рости, мана шу кураш туфайли раҳбарларга ёмон кўриниб, ректорликка тайинланмай қолдим. Энди Исматни Тошкентга олиб кетмасангиз бўлмайди. Душманлар унинг ёш жонига қасд қилишдан ҳам тойишмайдилар!»

Шу тахлит, «Гойибнинг учинчи сафари» деганадай Исматнинг Тошкентга учинчи — ҳал қилувчи «юриши» бошланди.

Тошкентдаги мухбирлик фаолияти «Саодат» журналидан бошланди. Исмат бир туғруқхонанинг порахўр ҳамширалари тўғрисида фельетон ёзди. Ўзбекистон жумҳурият журналистлар уюшмаси бош раҳбарларидан бири порахўрларни ўз қаноти остига олиб, ёш журналистга қарши ҳужум бошлади. Яна илк қадамдаёқ янги кураш бошланди. Исмат ўз йўлидан чекинмади. Ҳалима Худойбердиева муҳаррир сифатида катта журъат билан раҳбариятга қарши бориб, ёш ижодкорни ҳимоя қилди. Уюшма раҳбари материални эълон қилдирмаслик учун бор ҳокимиятини ишга солди.

Барибир фельетон босилиб чиқди. Кураш янада кескинлашди. Раҳбар қайсар фельетончи болани қаттиқ тазйиқ остига олди. Масалага Бутуниттифоқ матбуоти аралашди. «Советская культура» рўзномаси ёш ҳамкасбларини ҳимоя қилиб, махсус мухбирлари В. Ниёзматов ва В. Долгановларнинг «Чужой среди своих» («Ўзиникилар орасида бегона») мақоласини эълон қилди. Ҳақ жойида қарор топди.

Исмат Хушев «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафтаномасининг махсус мухбири бўлиб ишлаган кезларида, айниқса, ўз талантини намоён қилди. Унинг ҳар бир бадеа, мақола, фельетони эл оғзига тушди. Ҳафтаномада эълон қилининг: «Шолохов юртида», «Номус ўғрилари», «Қўлингиз пок, кўнглингиз оқми?», «Маҳкумалар», «Прокурорни қандай қўлга туширишди?», «Ижодкорга ҳурмат шуми?» сингари ўткир муаммолар, долзарб маънавий-ахлоқий масалаларга бағишланган очерклари эсингиздан чиқмагандир.

Ёш журналистга катта ишонч билдирилди. У «Иқтисод ва ҳаёт» — «Экономика и жизнь» журналлари бош муҳаррири вазифасини бажармоқда. Бутун ғайрат-шижоати ташкилий-ижодий ишга йўналтирилган мутахассис янги вазифада катта илҳом ва ташаббус билан иш олиб бормоқда.

Исматни ҳозир ҳам хуш кўрмайдиганлар йўқ эмас. Сабаби у гуруҳбозлик билан бир томонлама нуқтаи назарда «содиқ» турмайди. Унинг бош мезони—адолат, суянгани—ҳақиқатдир. Бу йўлда ўз отасини ҳам аямаслиги рост. Гап отасига келиб тақалган экан, у ўз феъл-атворидаги бу фазилат ва «нуқсон»ларини деярли барчасини ўз отаси Маҳмуд ака Хушевдан олганлигини айтиб ўтиш жоиз.

Бугун Ўзбекистон жумҳурияти олий кенгаши халқ ноиблигига чироқчилик биродарлар ўз ҳамюртлари журналист Исмат Хушевнинг номзодини ҳам кўрсатишибди. «Ўхшатмасдан учратмас» дейди халқимиз. Биз СССРда эндигина ҳуқуқий давлат тузиш ҳаракатини бошладик. Чироқчиликлар эса вилоятда энг эркпарвар, қонунчи, ўз ҳақ-ҳуқуқларини қаттиқ туриб ҳимоя қилувчилар сифатида қарийб чорак асрдан буён тинимсиз кураш олиб боришади. Аммо бу курашларда энг катта жабр кўрган, оғзидагини олдириб қўйганлар ҳам яна шу чироқчиликлар.

Шахсан мен Исматга, унинг халқпарвар, юртпарварлигига ишонаман. Ишонганимдан шу мақолани ёздим. У ҳали 13 ёшидаёқ «мен журналист бўлишим керак!» деб ўз ҳаёт йўлини тўғри белгилаб олганди. Журналист бўлди. Журналист — ижодкорлар иттифоқда қайта қуришни бошлаб беришди, собитқадамлик билан давом эттиришмоқда. Энди 30 ёшга кирган Исмат Хушевнинг ўз муносиб ўрни бўлгани учун ҳам унга ишониш керак!

Маҳмуд САТТОРОВ.

СУКУТ САҚЛАШ МАВРИДИ ЭМАС

(Боши 1-бетда).

Комсомол иложи борича зудлик билан социалистик демократиянинг чинакам мактабига, ўз аъзоларида демократик мулоқотда бўлиш маданиятини тарбиялашга киришиши ғоятда муҳимдир.

— Сени «тарбия билан шуғулланиш» иборасида панд-насиҳатларга қиёсламаётир, деб ишонайликми!

— Мен чинакам демократик асосларда ёшлар Иттифоқининг ҳаётий фаолиятини уюштиришни назарда тутаяпман, албатта. Бугунги кунда нимага эга бўлсак — етакчиларни муқобиллик асосида сайлашлар, эркин микрофонлар, мунозара клублари — бу демократия тушунчасига ҳамоҳангдир. Ташкилотда шундай тузилмани яратиш кераккки, у ўзининг ҳар бир аъзосига қабул қилинадиган сиёсий қарорга бўлган шахсий даҳлдорлигини, ўз-ўзидан аёнки, уларнинг ижро қилишга масъулиятли эканлигини ҳис қилиш имкониятини бериши лозим. Бундан ташқари комсомолнинг сайлаб қўйиладиган органлари ва аппарати фаолиятини «қуйидан» таъсирчан демократик назоратини йўлга қўйиш зарур. Ҳозирги кунда аппаратчилар кўп ҳақорат қилинаяпти-ю, аммо, афсуски, ўзини ҳурмат қиладиган бирор бир ташкилот уларсиз фаолият кўрсатиши мумкин эмас. Ҳар бир ишда ўз ишини биладиган касб-корга эга бўлган кишилар зарур. Мана шундай кишилар комсомолда ҳам бўлиши керак. Улар қанча бўлишлиги — бу бошқа гап. Буни комсомол аъзоларининг ўзлари ҳал этишлари лозим.

— Ҳозир демократик марказлаштириш принципларига таллуқли мунозара қизғин бормоқда. Кўпчилик уни бекор қилишни таклиф этаяпти.

— Демократик марказлаштиришни бекор этиш — ташкилотни пароканда қилиш, уни тарқатиб юбориш маъносини англатади. Гап шундаки, бу тушунчани бюрократлар ва қонунга хилоф лавозимни эгаллаб олганлар ўйлаб чиқаришмаган. Ленин изоҳ берганидек, у «ҳар қандай системанинг оддий қоидасини акс эттиради». Шунинг учун бундай фикрга қўшилишнинг иложи йўқ. Комсомол тарихининг қайси бир босқичларида демократик марказлаштириш бюрократик марказлаштиришга айланганидадир, бунда принципнинг айби йўқ. Мамлакатда ва ёшлар коммунистик ташкилотларидаги умумий демократик муҳит ҳамма нарсани ўз жойига қўяди, энг мунозарали озчилик ҳуқуқи тўғрисидаги масалани ҳал этади.

— Шунга қарамай, мунозара тўхтамаяпти-ку!

— Бу кулфат эмас. Кулфат шундаки, баҳслашаётганлар муҳолифларга эмас, ўзларига камдан-кам қулоқ солишяпти. Бундай баҳслар бесамара.

— Улар ҳақиқатни юзага чиқаришга ёрдам бермайди. Бу аён.

— Ташкилотнинг ҳозири ва эртанги кунини акс эттириб бериши мумкин бўлган ВЛКСМ Уставининг янги лойиҳасини ишлаб чиқиш билан боғлиқ бўлган кўп ой давом этган баҳсларнинг ўзини олиб кўрайлик. Бир қатор муаммолар билан бирга бундай комсомол янги шароитда ташкилот ёки ҳаракат бўлиши керакми, деган масала турарди. Консерваторлар ташкилот бўлсин дейишди. Максим Сотников бошлиқ радикаллар эса ҳаракат бўлиши тарафдори эканликларини баён қилишди.

— Улардан ким ҳақ!

— Мен ҳам ана шу саволни ўзимга бердим, чунки уни шунчаки сафсата деб ҳисобламайман. Хулосага шунчаки тез келганим йўқ. Лекин у объектив эканлигига шубҳам йўқ. Гап шундаки, ёшларнинг ижтимоий фаоллиги одатдан зиёд фаол, ташкилотнинг эски тузилмалари ҳеч кимни қаноатлантира олмайдиган ҳозирги шароитда комсомол бир пайтнинг ўзида ҳам ташкилот, ҳам ҳаракат бўлиши лозим. «Ҳаракат» тушунчаси «ташкилот» тушунчасига қараганда бир мунча кенг эканлиги шубҳасиздир. Лекин айни ҳаракатдан ташкилот туғилади! Агар ВЛКСМнинг янги Уставида ана шундай ёндашиш қайд этилса, бу сифат жиҳатдан янги ташкилот сари ўзига хос ёриб ўтиш бўлиб, унинг чиндан ҳам демократик янгиланиши бўлади. Бундай ёндашиш комсомолларга жипслашиш, мухторият ва тенг ҳуқуқли бўлиш, фақат ҳудуд-ишлаб чиқариш ёки ҳудудий белги асосида эмас, балки аниқ ижтимоий аҳамиятга молик иш, истиқболли ғоя, муқобиллилик ҳаракат дастури асосида ҳам бирлашишнинг реал ҳуқуқини беради. Бунда зерикарли, қолоқ бошланғич ташкилотлар муштарак мақсад йўлида ҳамфикрлар ташкилотига айланади.

— Сенинг вариантингда мавжуд «анъанавий» бошланғич ташкилотлар билан бир қаторда аъзолар манфаатларининг умумийлиги асосида ноанъанавий бошланғич ташкилотлар юзага келади.

— Бу менинг вариантим эмас. Бу ҳаётнинг тақозоси ва унинг мантиқи комсомол Уставида ўз ифодасини топиши лозимлигини талаб этаяпти.

— Умуман, комсомолни қандай ҳолда тасаввур этасан!

— Комсомолнинг умумий тузилмаси ҳозир мамлакатимизда содир бўлаётган чуқур ўзгаришларни айни бир хилликда акс эттириши лозим, деб ўйлайман. Музофот хўжалик ҳисобига ўтиш, жумҳуриятларнинг мустақиллиги кенгайиши ҳар бир жумҳуриятда ўзининг Ҳаракатномаси ва Уставига эга бўлган ёшлар коммунистик иттифоқи тўла мухторият тарзида фаолият кўрсатишини тақозо этади. Лекин уларнинг ўртасида мустаҳкам алоқалар эса сақланиб қолиши керак. Буни бир қатор омиллар: ВЛКСМ Ҳаракатномаси, ВЛКСМ Устави барча Иттифоқларнинг ўзига хос иттифоқ шартномаси, ягона аъзолик комсомол билети сақланиб қолиши, яъни жумҳурият ёшлар иттифоқи аъзоси бир пайтнинг ўзида ВЛКСМ аъзоси ҳисобланиши билан таъминлаш мумкин.

— Бутуниттифоқ Ленинчи Коммунистик Ёшлар Иттифоқи — бу Совет Социалистик Жумҳуриятларида фаолият кўрсатаётган коммунистик Ёшлар Иттифоқининг ихтиёрий сиёсий уюшмасидир. Сен томонингдан ишлаб чиқилган, ВЛКСМ Марказий Қўмитаси VIII пленуми қатнашчилари муҳокамасига тақдим этилган ВЛКСМ Ҳаракатномасининг концепцияси лойиҳасига шундай деб ёзилган.

— Бироқ афсуски, муҳокама этиш шу пайтгача бўлгани йўқ. Мамлакат комсомол ташкилотлари шу пайтгача ВЛКСМ ҳаракатномалари лойиҳаларининг бирортаси билан танишмаганлар. Матбуотда умумий декларация тарзидаги Ҳаракатнома баёнот эълон қилинган. Иттифоқдош жумҳуриятлар ЛКСМ Марказий Қўмиталари, ВЛКСМ Марказий Қўмитаси ўз аппаратини катта миқдорда қисқартириб, ўзларининг куч-ғайратларини умумдавлат ёшлар сиёсатини ишлаб чиқишда ва амалга оширишда қатнашишга йўналтиришлари мумкин. Ана шунда иш юришиб кетишига имоним комил.

— Омон бўлсак, кўрамиз!

Ўз-ўзи билан мусоҳабани Борис ТЕБИЕВ олиб борди.

ЖУРНАЛИСТНИНГ ҲАМЁНИ ҚАППАЙДИ

Эстония ҳукумати журналистларнинг меҳнат отпускалари ва вақтинчалик ишга яроқсизликлари учун 1968 йилда белгиланган маош тўлаш тартибини бекор қилди.

Бу тўлов миқдори 220 сўмдан иборат эди.

Энди бу тўлов ўртача маош миқдоридан келиб чиққан ҳолда белгиланади.

Эстония Ижтимоий фондига «Периодика» нашриётида чоп этиладиган ёшлар матбуоти ва нашрлари ходимларининг маошлари ва қалам ҳақларини ошириш учун жумҳурият Маданият нозирлигига 870 минг сўм ўтказиш топширилди.

Эстония Компартияси Марказий Қўмитасининг нашриётида тегишли чора-тадбирлар қабул қилинди.

С. ТАРАКАНОВ
(Ўз мухбиримиз).
Таллинн.
(«Рабочая трибуна» рўзномаси, 1990 йил 29 март).

«СИҲАТ-САЛОМАТЛИК» ПРОГРАММАСИ АСОСИДА

ҚАРШИДА бир сменада икки юз беморни қабул қиладиган янги тиш даволаш поликлиникаси фойдаланишга топширилди. Тўрт қаватли бу бинода хоналар ва лабораториялар ускуналар билан яхши жиҳозланди.

Ўзбекистонда ўн йилга мўлжалланиб қабул қилинган кенг миқёсли «Сиҳат-саломатлик» программаси доирасида Қашқадарё вилоятида тиш даволаш хизмати такомиллаштирилмоқда.

* * *

ГУЛИСТОН шаҳар наркология диспансери ниҳоят янги бинога кўчиб ўтди. Шаҳар учун зарур бўлган ушбу ихтисослашган табобат хизмати анча вақтдан бери одамлар яшайдиган уйнинг биринчи қаватидаги бир неча хоналарда беморларга хизмат қилиб келарди.

Энди диспансер ўзи учун зарур бинога ниҳоят эга бўлди. Собиқ агросаноат идорасининг қурилаётган иншоотларидан бири ана шу шифохона учун мослаштирилди. Уч қаватли бинога даволаш хоналари, лабораториялар, ошхона ва бошқа хизматлар жойлашди. Энг муҳими — илк бор бу ерда касалхона очиш имконияти пайдо бўлди. Унинг палаталарида 120 киши даволанади.

(ЎзТАГ мухбири).

Хориждан хабарлар

Телетайп лентасидан

✦ **КАТМАНДУ.** Непалда сиёсий партиялар ошкоралиги учун ҳаракат қатнашчилари ўзига хос намойиш ўтказдилар. «Годе жатра» диний байрами авжи қизиб, минглаб томошабинлар Непаль пойтахти марказидаги Тундикхел майдонига тўпланганларида осмонга юзлаб ҳаво шарлари кўтарилди.

Кўпчилик бу байрам программасининг бир қисми бўлса керак, деган хаёлга борди. Лекин ҳаво шарларига тақиқланган сиёсий партияларнинг байроқлари ўрнатилганлигини кўриб қолдилар. Шамол ҳайдаб келган шарлар қиролликнинг олий раҳбарияти ҳамда хорижий меҳмонлар ўтирган бош минбарга яқинлашганида байрам қатнашчилари даҳшатга тушдилар. Тақиқланган байроқли шарларни «қувиб юбориш» ва йўқ қилиш учун ҳарбий вертолёт зудлик билан осмонга кўтарилди.

✦ **ИСЛОМОБОД.** Покистоннинг шимоли-ғарбий чегара вилоятидаги Пабби аҳоли пункти ноҳиясида муҳожиддинларнинг таниқли дала командирларидан бири Муҳаммад Насим Охунзода ўлдирилди. «Муслим» рўзномасининг хабар қилишича, Охунзода ва унинг етти ҳамроҳи тушган «жип» машинасини номаълум шахслар пистирмадан ўққа тутишган. Ҳужум натижасида 6 киши ҳалок бўлган ва 1 киши жароҳатланган. Уларнинг ҳаммаси Муҳаммад Наби Муҳаммад бошчилигидаги «Афғонистон Ислом инқилоби ҳаракати» гуруҳига мансуб эди. Наби Муҳаммад афғон қуролланган оппозициясининг «мувaққат ҳукуматида» «мудофаа министри» лавозимини эгаллаб турибди.

Муҳаммад Насим Охунзода «Афғонистон Ислом инқилоби ҳаракати»нинг Афғонистон жанубидаги Ғилмонд вилоятида бош қўмондони бўлган эди. Ўлдирилганлар орасида «Афғонистон Ислом инқилоби ҳаракати» сиёсий департаментининг Сарипул вилоятидаги бошлиғи Маулви Жамадар бор.

Бундай террорчилик ҳаракатини ким қилганлиги ҳозирча номаълум. Лекин афғон қуролланган оппозициясининг муҳожиддинлар қўлда сақлаб турган Афғонистон ерларида таъсир учун ўзаро кураш олиб бораётган, шунингдек, кўкнори етиштириладиган майдонлар ҳамда қорадори ташиладиган йўлларни назорат қилиш учун ўзаро курашаётган «Афғонистон Ислом инқилоби ҳаракати»нинг душман гуруҳларидан бири ташкил этганини истисно қилиш мумкин эмас. Жумладан, 1989 йилнинг ёз ва куз фаслида Ғилмонд вилоятида Муҳаммад Насим Охунзода билан Яҳё Муҳаммаднинг отрядлари ўртасида кўкнори экилган далаларни ва Афғонистондан Эронга қорадори ташиладиган йўллардан бири ўтадиган Ғилмонд дарёси устига қурилган кўприкни назорат этиш ҳуқуқи учун қаттиқ жанглар бўлганди.

✦ **ҚОҲИРА.** МЕНА агентлиги душанба куни Исроилда Араб муниципалитетлари хизматчилари иш ташлаганликларини хабар қилади. Араб аҳолиси яшайдиган ерларда коммунал хизмати, муассасалар ишламаяпти. Муниципалитетларнинг ходимлари ҳукумат давлат бюджетидан Араб ноҳияларига арзимас маблағ ажратаётганлиги сабабли юзага келган оғир аҳволга қарши норозилик билдирмоқдалар.

Бундан бир неча вақт муқаддам Араб муниципалитетлари шундай иш ташлашни эълон қилган эдилар. Ўшанда маъмурлар, маблағларни кўпайтиришга ваъда қилишган ва иш ташлаш тўхтатилган эди. Лекин маъмурлар ҳали ҳам ваъдаларини бажарганлари йўқ. Энди муниципалитетларнинг хизматчилари ўз талаблари қондирилгунига қадар иш ташлаш ниятида эканликларини айтдилар.

(ТАСС).

Англиядаги ручка ишлаб чиқариладиган фирмалардан бирига ўз маҳсулотларини реклама қилиш учун машҳур Моно Лизага айнан ўхшаш қиз керак бўлиб қолди. Ана шу мақсадда эълон тарқатилгандан сўнг «Моно Лиза»лар кутилмаган даражада кўпайиб кетишди. Суратдаги қизлар уларнинг бир гуруҳи, холос.

ТАСС сурати.

ВКП МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ПЛЕНУМИ

ХАНОЙ, 28 март. (ТАСС). Вьетнам марказий радиоси ва телевидениеси 12 мартдан 27 мартгача бу ерда бўлиб ўтган ВКП Марказий Комитети саккизинчи пленуми тўғрисидаги хабарни эшиттирди. Пленумни очиш ва ёпиш чоғида ВКП Марказий Комитетининг Бош секретари Нгуен Ван Линь нутқ сўзлади. Пленум қатнашчилари халқаро аҳвол тўғрисидаги масалани муҳокама қилдилар. Кўпгина социалистик мамлакатлар танглики бошидан кечирмоқда, деб таъкидланди пленумда. Шунга қарамай, юз берган қийинчиликлар муваффақиятли бартараф этилишига ва социализм ғалабасига ишонч билдирилди.

Пленум мамлакатдаги ижтимоий-иқтисодий вазиятни кўриб чиқиб, ВКП VI съездида ишлаб чиқилган ижтимоий турмушнинг барча соҳаларини янгилаш йўли тўғри эканлигини тасдиқлади. Режалаштирилган планларни муваффақиятли амалга ошириш учун жамиятда сиёсий ва иқтисодий барқарорликни таъминлаш зарурлиги уқтириб ўтилди. Демократияни янада ривожлантириш, мафкуравий ишларни такомиллаштириш, ВКП сафлари бирлигини мустаҳкамлаш асосида партиянинг омма билан алоқаси самарадорлигини ошириш мумкин, деб таъкидланди пленумда.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

ДАРАХТ УСТИДА ВЕРТОЛЁТ

✦ ПЕРУ ҳарбий ҳаво кучлари лейтенанти Хулио-Себастьяно Рисал жуда омадли йигитлардан экан. Ҳавода учиб юрган пайтида вертолётининг парраги чил-чил синиб кетди. Тасодифни қарангки, шу пайт вертолёт баланд дарахт тепасига «ўтириб» қолди.

Лекин учувчи вертолётни дарахт тепасида қолдириб кетишга имконият тополмади, чунки салгина бехато ҳаракат вертолёт мувозанатини бузиши, натижада ерга қулаши мумкин эди. Шунинг учун Рисалга вертолёт кабинасида дарахт шохларининг тебранишидан «маст» бўлиб кўп вақт қимирламай ўтиришига тўғри келди. Испаниянинг «Паис» рўзномасида ёзишларича, уч соатдан кейингина қутқарувчилар учувчини «бандилик»дан озод этишган.

САДОҚАТЛИ ДЎСТГА ЁДГОРЛИК

✦ БАВАРИЯНИНГ Бад Киссинген шаҳарчасида яшовчи Эдит Виммелнинг Кимба, деб номланган ити бир неча маротаба жасорат кўрсатгани учун ўлимидан сўнг, унинг хотирасига ёдгорлик ўрнатилди.

Кимба аслида чихуахуа наслига мансуб митти зотдор кучуклардан. Унинг бўйи атиги 20 сантиметр, оғирлиги эса 200 грамм. Бироқ, шундай бўлишига қарамай у беш кишини ёнғиндан асраб қолган. Аммо ўзи ёнғинда қолиб, ҳалок бўлган. Шунинг учун жониворларни ҳимоя қилиш шаҳар жамияти унинг ҳалок бўлган жойига ёдгорлик ўрнатишга ва унга «Кимба беш кишини ўлимдан қутқарди» деган сўзларни ёзиб қўйишга қарор қилишди.

4 МИНГ ЁШЛИ МАРВАРИД

✦ ФОРС кўрфазида жойлашган Баҳрайн оролидаги қадимий шаҳарда Англия — Баҳрайн қўшни археологик қазилма ишлари олиб борилмоқда. Экспедиция олимлари яқинда ёши 4 минг йилдан ошадиган учта марварид топдилар. Қазилма ишлари директори Роберт Килликнинг айтишича, қадимий марваридларни топиш жуда камдан-кам бўладиган воқеа. Чунки, йиллар ўтиши билан марварид ўлади: сирти нураб, аста-секин кукунга айланади.

Айланаси тўрт миллиметр келадиган бу марваридни бундан қарийб 45 аср муқаддам шу ерда яшаган марварид қидирувчи денгиз остидан олиб чиққан.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институти катта илмий ходими, филология фанлари номзоди Шерали Турдиев 20-30-йиллар вақтли матбуоти ва архив материаллари, кекса зиёлиларнинг хотиралари асосида туркум мақолалар тайёрлади. Бугун шулардан бир нечасини «Улар Германияда ўқиган эдилар...» умумий сарлавҳа остида бера бошлаймиз. Мақолалар сизларни, немислар диёрида ўқиган ватандошларимиз Саттор Жаббор, Марям Султонова, Хайринисо Мажидхон қизи, Саида Шераҳмад қизи ва бошқалар билан таништиради.

Тарихнинг ўқилмаган саҳифалари

1. УЛАР ГЕРМАНИЯДА ЎҚИГАН ЭДИЛАР...

ИНҚИЛОБДАН сўнг Россия ва унинг Туркистон каби собиқ мустамлака ўлкаларида янги социалистик жамиятнинг иқтисодий ва маданий асосларини яратиш бош масалалардан бирига айланди. Кимдан ўрганиш мумкин? Ўша даврда Европада фан-техника ривожида Германиядан ўтадигани йўқ эди. Доҳиймиз В. И. Ленин Октябрдан кейинги дастлабки йиллардаёқ бу масалаларга алоҳида тўхтаб, РКП (б) МКнинг 1919 йил 18 мартидаги VIII съездида Марказий Комитетнинг ҳисоботида шундай деган эди: «Масалан, илғор капиталистик мамлакат намунаси бўлган Германияни олингиз, у капитализмнинг, молия капитализмининг уюшқоқлиги жиҳатидан Америкадан юқори турар эди... Гўё у бир намуна эди. Финляндияга қаранг: у биздан кўра маданийроқ, кўпроқ тараққий этган демократик бир мамлакат... Биз буржуа фани ва техникаси воситаларидан фойдаланиб, оммани коммунизм нима эканлигини тушуна оладиган қилганимиздагина коммунизм қура оламиз. Коммунистик жамиятни бошқача қуриш мумкин эмас. Коммунизмни қуриш учун бизда капитализм қолдирган нарсалардан бошқа ҳеч нима йўқ...» (ТАТ Т. 1978 й. 38 том. 184—185, 198 бетлар).

Доҳий кўрсатмасидан руҳланган Шўролар жумҳуриятининг қатор раҳбарлари, жумладан, Туркистон Мухтор Шўро Жумҳурияти ва Бухоро Халқ Шўро Жумҳурияти раҳбарларидан Файзулла Хўжаев, Турор Рисқулов ва бошқалар 20-йилларнинг бошларига келиб, ўлканинг умумий иқтисодий ва маданий техникасини ривожлантириш учун биринчи навбатда бу соҳада Германия эришган ютуқлар, тажрибаларни ўрганишга киришдилар. Бунинг учун улар Туркистон ва Бухоро инқилобидан бурунок Маҳмудхўжа Беҳбудий, Ҳамза, Фитрат, Чўлпон каби илғор маърифатпарварларнинг маҳаллий ёшлардан Миср, Истамбул, Қоҳира каби шарқ мамлакатлари билан бирга замонавий илм-фан, техникаси тараққий этган Германия, Франция, Америка, Япония каби мамлакатларга ҳам талабалар юбориш, уларнинг бу соҳадаги илғор тажрибаларини ўрганиш асосида аҳволни тубдан яхшилаш мумкинлиги ҳақидаги илғор ғояларни ҳам ҳисобга олдилар. Натижада 1922 йиллардан бошлаб Германиянинг Берлин, Дрездин, Бонн, Хайделберг, Дармштат каби шаҳарларига машинасозлик, электротехника, кимё, тўқимачилик саноати, зироатчилик, тиббиёт, тарих ва фалсафа, педагогика, генетика, инженерлик (муҳандислик) бўйича янги юқори малакали маҳаллий кадрлар тайёрлаш учун С. Усмоний, Аҳмад Шукрий, Саттор Жаббор, Аҳмад Нойим, Шамсилбонот хоним, Аҳмаджон Иброҳим каби талабалар биринчилардан бўлиб ўқишга юборилди.

Кекса маориф ва матбуот ветерани Абул Бозоровнинг ўша йиллардаги архив материалларига асосланиб бизга йўллаган мактубига қараганда (1989 йил 21 августда), 1922—1923 йилларда Бухоро Халқ Шўро Жумҳуриятидан Берлинга талабалар олиб бориш, уларни олий, махсус ўрта ва ўрта таълим билим юртларига жойлаштириш машҳур татар зиёлиси Олимжон Идрисов, Бухоро Марказий Ижроқўми аъзоси Бурҳонов ва Россия ваколатхонасининг собиқ ходими Кеминисткийлардан иборат комиссияга топширилган. «Бухоро талабалари Германияга бориб етганда, — деб ёзади ўша вақт матбуоти талабаларнинг ўқишларига тўхталиб, — тил ўргана бошлаган, тез замонда немис тилини яхши билиб, имтихон топширувчилар бўлғон. Шамсилбанот Ашурмат қизи билан Сайдали Усмон мактаб мудири доктор Расма ҳузурида имтихон бериб, Шамсилбанот дорилфунуннинг тиббия шўъбасига, Сайдали Олий муҳандислик мактабига қабул этилганлар. (Қаранг: «Германияда Бухоро талабаси», «Бухоро ахбори», 1923 йил, 17 март).

ЎзССР Марказий Давлат архиви материаллари (фонд Р—47, опись 1, дело 29, д. 441, л. 51, д. 425, Д. 2, д. 196, Л. 117, д. 516, Л. 27, д. 575, л. 26, ф. 36, оп 1, ед. хр. 42, л. 156—156а ва бошқалар)га қараганда ҳам шу вақтдаги Бухоро ва Туркистондан Туркия, Германияга ўқишга юборилган талабаларга РСФСР ташқи ишлар комиссари Чичерин ва бошқалар орқали доимий моддий ва маънавий ёрдам юбориб турилган. Хориждаги талабаларимиз аҳволи, эҳтиёжлари, интилишлари, ғоявий-сиёсий кайфиятларидан хабардор бўлиб борилган, шунингдек, ўз навбатида Германиядан Туркистонга доктор Кон Винер каби олимлар ҳам таклиф қилиниб, улар билан илмий ҳамкорликни ривожлантириш соҳасида тадбирлар амалга оширилган. Хориждаги талабаларимизга давлат нафақаларидан ташқари ҳар икки жумҳуриятнинг турли хил маданий ва спорт ўйинлари, томошаларидан тушадиган даромадларнинг ҳам маълум қисмлари ажратилиб турилган (масалан, шу даврда ташкил бўлган «Кўмак» уюшмаси аъзоларининг ўқиган маърузалари, миллий санъат усталари томонидан кўрсатилган спектакллари даромадининг 80 фоизи, ўзбекча улоқ пойгаси томошаларидан тушган жами даромаднинг 20 фоизи каби). Шунингдек, маҳаллий илғор маърифатпарварлардан Мунаввар қори Абдурашидхонов, Абдулҳамид Сулаймонов (Чўлпон), Шокиржон Раҳимий, Саидносир Миржалолов, Салимхон Тиллахоний ва бошқалар ҳам уларга моддий ва маънавий ёрдам кўрсата бордилар. Илмга чанқоқ ўлкамизнинг истиқболи учун курашиб, ғарбнинг энг илғор мамлакатларидан бўлган Германияга ўқишга кетаётган серғайрат маҳаллий йигит ва қизларимизнинг Европанинг илғор фан-техникаси, маданияти ва маърифати ютуқларини эгаллаш йўлида уларга куч-ғайрат ва омад тилаб ҳам ёздилар (қаранг: Абдулҳамид Сулаймон: «Истиқбол учун кураш», «Қизил байроқ», 1922 й, 2 сентябрь; Рафиқ Мўмин: «Тўғри кетамиз» (Четларда ўқувчиларга), «Фарғона» газетаси, 1923 й, 19 февраль; Ш. Сулаймон, «Юксалишнинг биринчи босқичи», «Фарғона», 1924 й, 7 август; Салимхон Тиллахоний, «Четга кўпроқ ўқувчилар юбориш керак», «Туркистон», 1928 й, 11 март). Жумладан, улардан бири Салимхон Тиллахоний бу ҳақда шундай деб ёзди:

«1922 йил ўқиш мавсумида Тошкентда ташкил этилган «Кўмак» уюшмасининг ташаббуси, Туркистон ҳукуматининг кўмаги, Бухоро жумҳуриятининг ғайрати ва шўролар Руссияси соясида Туркистон ва Бухородан 70 га яқин ўқувчи Германияга кетган эди. Мана бу ҳисобга қараганда 12 миллион нуфузга молик Туркистонимиздан 70 тагина талаба бўлиши ҳеч бир вақтда бизни қаноатлантира олмайди. Ҳаракат қилиб келгуси йилларда Оврўпанинг ҳар бир бурчагига минглаб талабалар юборишимиз керакдир? Бизнинг дўхтиримиз, адибимиз, муҳарриримиз, техникимиз, файласуфларимиз ва ҳоказо улуғ кишиларимиз, йўл бошлағувчиларимизни ўз ичимиздан чиқаришимиз лозимдир. Мамлакатнинг ҳаёти бўлган сув ишларимиз ҳам бизнинг жаҳолатимизга қурбондир. Оврўпа сувсиз ва ғайримунбит ерларни ишга киритган бир замонда биз катта-катта дарёларимиздан баҳра ололмасдан ташна ҳолда яшаймиз. Оврўпа минглаб кишиларни ҳавода юритган ҳолда, биз ҳамон имом аъзам арбаси билан нашунамо қилмоқдамиз... Ҳар бир маслаҳат, ўйлашнинг натижаси болаларимизни четга юбориб ўқиши бўлиб чиқмоқда».

Германияга ўқишга кетган талабаларимиз ҳам ватандошларининг бу умид ва ишончларини оқлашга, Европада дунёнинг турли бурчакларидан келган турли миллат ёшлари ва немис талабалари билан аралашиб, уларнинг тили, урф-одати, тарихи ва маданияти, фан-техникаси, маърифати тараққиёти сирларини ўрганиш билан бирга уларга ўз миллий маорифи, адабиётлари, санъатларини ҳам ўргата бошлаганлар. Улар немислар ўртасида турли шарқ кечалари ўтказиб, миллий концерт ва қўшиқларимизни ҳам тарғиб ва ташвиқ қила борганлар. Берлиндаги «Озод Шарқ» нашриётида Абдурауф Фитратнинг «Ҳинд ихтилочилари» драмаси билан С. Айнийнинг «Қиз бола ёки Холида» ўқув китобларини, шунингдек, ўзларининг «Кўмак» номли биринчи илмий, адабий ва ижтимоий руҳдаги журналларини ҳам нашр қилганлар. Журналда шу даврда Германияда ўқиб турган талабаларимиздан С. Усмонийнинг «Осиёнинг оқ ўғли», Аҳмад Шукрийнинг «Турк адабиётида идеализм ва реализм», «Чўлпон — Чўлпондир», Аҳмаджон Иброҳимнинг «Техника ва биз» каби мақолалари, Саидалихўжанинг «Оврўпага» номли шеъри ва бошқа қатор муҳим материаллар босилган. Жумладан журналнинг «Тилагимиз» номли кириш мақоласида Оврўпада ўқиётган талабаларимизнинг умумий мақсад ва тилаклари ёркин ифодаланган:

«Ёруқликқа севиниб, интилиб чиқаётган Туркистон... келгусининг буюк умидлари учун бизни Оврўпага юборди. Чинданда Туркистон чалаликни истамади, бутунликни истади... Биз Оврўпада йилларча қолиб ўқиган замонамизда севикли Туркистонимизға хизмат қилувдан маҳрум бўлиб қолувни истамаймиз. Бунинг учун кучимиз етгунча тиришамиз. Буни биз ўйлаб чиқармадик. Ҳар бир миллатнинг олий мактаб болалари қаерда бўлса бўлсунлар, илмий, ижтимоий йўлларда ўз миллатлари учун чалишадирлар. Бизнинг ишимиз келгусида илмий ишдир. Шунинг учун узоқларга буюк умидлар билан юборғон Туркистонимизға бу ҳаракатимиз кўкрагимизда ёнған хизмат туйғуларини кўрсатиш умидиндамиз» («Кўмак» журнали, 1923 йил 2 сентябрь, Берлин, № 1, 1-бет).

Лекин шу билан бирга Германияга талабалар юборишга муносабат ва Оврўпада ўқиётган ҳамма талабаларнинг ҳам ўқиш ва ғоявий позициялари ҳам доимо бир хил текис, силлиқ бормай, баъзи бир моддий ва маънавий қийинчилик, ғоявий-сиёсий қарама-қаршилик ва зиддиятлар билан ҳам кеча бошлайди. У ердаги айрим талабаларимизнинг революциядан кейинги даврда Россиядан кетган баъзи бир сиёсий қочоқларнинг зарарли, ғоявий-сиёсий таъсирларига берилаётганлиги, уларнинг бу таъсирдан қутултириш учун бундан кейин Туркистон ва Бухорода чет элга умуман талабалар юбормаслик ёки борларини ҳам қайтариб олиш ҳақида ташвишланиб ёзувчилар ҳам бўлди. Жумладан, Абдулла Қамчинбек, «Заграницага ўқувчилар юборилмасин» мақоласида Туркистон талабаларининг буржуа фан-техника, маърифати ютуқлари, тажрибаларини ўрганишга қарши чиқиб, бу совет фани ва мактабларини менсимаслик, мешчанлик, аристократиклик деб талқин қилди: «Ички Руссияга юборилган ўқувчиларимиздан бошқа Берлинда ҳам бирмунча ўқувчиларимиз борлиғи маълумдир. Кейинги вақтларда Фарғонадан келган ишончли хабарларга қараганда келгуси ўқиш мавсуми Руссиядан ташқари элларга (заграницага) ўқувчилар юборишлик йўлларида ҳаракатлар бошланғандир...

Бу ҳаракатда бўлғуваси ўртоқларимиз Руссиянинг бугунги энг яхши йўлга қўйилган ва ҳар кимга тушунарлик ўрта ва олий мактабларини кўзлари кўрмайин, заграницадаги буржуазия оқсуяклар руҳи, буржуазия идеологияси билан тарбия қиладурғон мактабларни кўрадурлар» («Фарғона» газетаси, 1923 й, 8 июнь).

Тўғри, Германияда фашист элементларнинг аста-секин тобора активлаша боришлари билан кейинчалик бу ердан борган Вали Қаюмхон каби айрим талабаларнинг 30-йиллар бошларида немис разведкасига ўтгани, айниқса, уларнинг иккинчи жаҳон уруши йилларида эмигрант Мустафо ЧЎҚИЕВ билан алоқа боғлаб, «Туркистон халқларининг миллий озодлик комитетига» (қаранг: Маҳмудбек Орқарли, Саид Маъруф Каримий, Ғулом Аббос. «Туркистонни озод қилмоқчи бўлганларнинг ҳақиқий башараси». Т. 1961 й, 15-бет) ишга ўтиб, советларга қарши иш олиб борганлиги, бундан ташқари, 20-йилларнинг бошларида Бухородан Германияга талабалар олиб бориш комиссиясининг раиси Олимхон Идрисий ва Бухоро халқ жумҳурияти ҳисобида Берлин дорилфунунининг тиббиёт бўлимида ўқиган унинг рафиқаси Шамсулбанот хонимларнинг ҳам Вали Қаюмлар билан шу даврда совет мусулмон ҳарбий асирлари ичида большевикларга қарши ғоявий-сиёсий тарғибот ишлари олиб борганлари (қаранг: Серик Шакибоев. «Падение «Большого Туркестана». Алма-Ата, 1972 й, 30—33, 40 ва бошқа бетлар) маълум. Лекин сўнгги вақтларда Ғарбий Германияга бориб келган татар ёзувчиси Рафаэл Мустафиннинг 1989 йил 22 ноябрда бизга йўллаган мактубида ҳозирги кунларда ГФРда яшаб турган Олимжон Идрисийнинг ўғли Эльдор Идрисийнинг айтишига қараганда кейинчалик гестапо ҳам, немис разведкаси ҳам Олимжон Идрисийга ишонмай, уни большевикларнинг хуфячиси ҳисоблаб четга суриб қўйган. Бухоро ҳисобидан бориб Берлин университети тиббиёт факультетини битирган унинг хотини Шамсулбанотхоним ҳам иккинчи жаҳон уруши давридаги мусулмон ҳарбий асирлари ичида «доктор хоним» номи билан машҳур бўлганлиги, сўнгги йилларда эса кексайиб, касалланиб, ватангадолик доғида Россияни ва ватандошларини қўмсаб руҳий телба ҳолидаги тузалмас касалга йўлиққанлигини айтган.

Лекин шунга қарамасдан мамлакатимизда Сталин шахсига сиғиниш кучайган 30-, 50-йилларда ўша айрим сотқин ва хиёнатчилар туфайли Германия ва Туркияда ўқиб қайтган барча талабаларимизнинг суриштирмасдан фашизм агенти, немисларга сотилган каби тухмат ва шубҳа остида ёппасига репрессия қилиш ва йўқотишга олиб келди. 20-йиллар охирида Германиядан ўқиб қайтган Солих Муҳаммад, Абдуваҳоб Муродий, Саттор Жаббор, Рауф Расулий, Хайринисо Мажидий, Марям Султонова каби бир қанча, истеъдодли кимёгар, шифокор, муҳандис ва генетик, педагог йигит ва қизларимиз ҳар-хил уйдирма шубҳа остида қамоққа олиниб, фан йўлида хизмат қилиш каби улуғ орзулари парвозида бўлган бир вақтда бевақт қурбон бўлдилар. Натижада, ўзбек миллий фан-техникаси, саноати, зироатчилик, пахтачилик ва текстил саноатини чет элнинг илғор илмий тажрибалари асосида ривожлантириш йўлида бошланган бу илмий маданий уйғониш ҳаракати ривожланмай тўхтаб қолди, унинг келгуси истиқболига ҳам катта зарар етказилди.

Кекса маориф ветерани Рукнуддин ота Муҳамедовнинг ҳикоя қилишича, шулардан бири Тошкентдан Германияга биринчи бўлиб ўқишга борган Абдуваҳоб Муродийдир. Рукнуддин отанинг айтишларига қараганда, Абдулваҳоб Муродий асли тошкентлик бўлиб, тахминан 1897—98 йилларда «Эгарчи» маҳалласида камбағал фаррош оиласида туғилган «Мен 1916—17 йилларда «Ҳаёт» номли мактабда ўқиб юрган чоғларимда, — деб ҳикоя қилади Рукнуддин ота бу ҳақда. — Абдуваҳоб Муродий шу мактабнинг қуйи синфларида муаллимлик қилар, кейинчалик эшитишимизга қараганда, у ниҳоятда қобилиятли ва илмга чанқоқ бўлгани учун 1922 йил бошларида Туркистондаги Афғон ваколатхонаси орқали Германияга ўқишга кетган ва Тошкентда ташкил бўлган «Кўмак» уюшмаси ҳам баъзи тараққийпарвар зиёлиларнинг моддий ва маънавий кўмагида бўлган. У 1927—28 йилларда Берлиндаги Зироат академиясини битириб келди. Шу вақтда унинг немис хотини ва бир боласи бўлиб, тоғалари унга Баланд мачитдан бир уй ҳам олиб беришди. Кейинчалик Эшонхўжа тоғам 12—13 ёшли қизлари Хайринисони ҳам немис тили ўргансин, деб уларнинг тарбиясига бердилар. Абдуваҳоб Муродий ўта маданиятли, маърифатли, Европа рус, шарқ тилларини яхши билар, ёшларни Европани илғор илм-фани сирларини ўрганишга рағбатлантириб борарди. Унинг немис хотини бўлса ўзбек урф-одатлари ва тилларини ҳам ўрганиб, қариндошлари билан ўзбекча гаплашарди. А. Муродий дастлаб Ўрта Осиё Давлат дорилфунунини қишлоқ хўжалик факультетида ишлаб, кейинчалик Шредер номидаги боғдорчилик илмий текшириш институтида илмий кузатишлар олиб бораётган, лекин бу йўлда унга катта ғовлар ва сиёсий таъқиблар бўлаётганлигидан шикоят ҳам қилган эди. Шундан кейин Абдулваҳоб Муродийни сиёсий айблар билан қамалганлиги, немис хотини эса эрини оқлаш иложини тополмай боласи билан Германияга қайтиб кетганлигини эшитдик. Шундан сўнг Абдуваҳоб Муродийнинг қаерда, қандай халок бўлганлигини ҳам билмаймиз. Бунинг устига Абдуваҳоб Муродийга узоқ қариндошчилигимиз бўлганлигиданми, бошқа сабабданми менинг ўзим ҳам 1932 йил сабабсиз қамалдим ва кўп сарсон-саргардонликларни бошдан кечириб, пенсияга қадар асосан республикамизнинг узоқ вилоятларида яширинча ўқитувчилик қилиб юрдим».

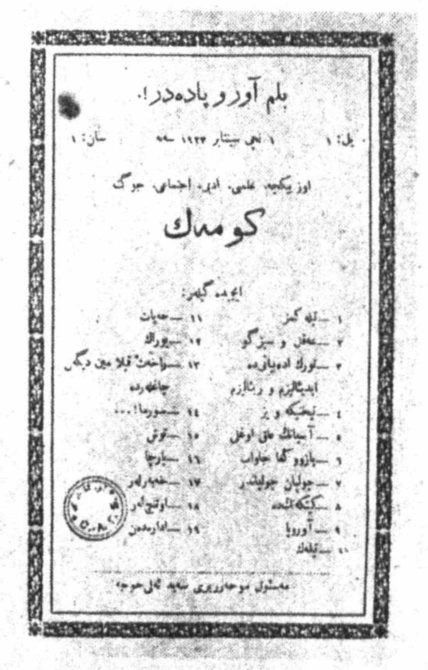
Кекса маориф ходимларидан Шарипа опа Абдуолим қизи (1910 йил) ва ёзувчи Абдуқаххор Иброҳимовларнинг ҳикоя қилишларича, 20-йилларнинг бошларида Саттор Жаббор, Марям Султоновалар билан бирга Германияга ўқишга кетганларнинг яқин қариндошларидан Саида Шераҳмад қизи, Абдумажид Иброҳимов ва Аҳмаджон Иброҳимовлар эса хорижда ўқиб қайтганларга нисбатан 20-йилларнинг охирларидаёқ бошланган бундай шубҳа ва таъқибларини эшитиб СССРга мутлақо қайтмай Германияда қолганлар. 30-йилларнинг бошида у ерда фашизм ҳокимият тепасига келгач, Саида Шераҳмад қизи, Ўктой, Аҳмаджон Иброҳим ўғли ва бошқалар Туркияга ўтиб, ўша ерда яшаб ишлай бошлаганлар. (Абдумажид Иброҳимов дорилфунунда тарих, Ўктой тиббиёт бўйича профессор, Саида Шераҳмад қизи эса Стамбулдаги қизлар колледжида муаллим бўлиб ишлаганлар), умрларининг охирларигача ватанларига қайтолмаганлар, ватангадолик, армон билан оламдан ўтганлар. Чунки, шахсга сиғиниш ва турғунлик йилларининг салбий таъсири туфайли умуман чет эл билан бўлган илмий-маданий алоқалар каби у ерда яшаб қолганлар билан бўлган оилавий алоқалар ҳам деярлик қатағон қилинган, инсоннинг шахсий қадр-қиммати, унинг умум эркинлик ҳуқуқлари ҳам халқаро нормаларга сиғмайдиган даражада камситилиши ҳам бунга сира имкон бермаган.

Рўзномамизнинг навбатдаги сонларида шулардан баъзилари, жумладан, Саттор Жаббор, Марям Жуманиёз қизи, Саида Шераҳмад қизи, Хайринисо Мажидий ва «Кўмак» журнали ҳақидаги баъзи бир материалларни сизларга ҳавола этамиз.

Шерали ТУРДИЕВ,
филология фанлари номзоди.

آلمانیادا توركستان تەلەبەلەری

ЗАВОД КЕЛИШУВ ЙЎЛИНИ ИЗЛАМОҚДА...

«Красний двигатель» заводи коллективи норасмий ташкилотларнинг экология фалокати хусусидаги шиорларига қарама-қарши равишда муаммони ҳал қилишнинг реал режасини таклиф этди.

Самарқанддаги «Красний двигатель» заводини табиатни муҳофаза қилиш ҳаракатининг тўлқини кўмиб ташлашига сал қолди. Турли норасмий уюшмаларнинг вакиллари қисқа муддат ичида заводни шаҳардан четга олиб чиқиш керак, деб масалани кўндаланг қилиб қўйдилар. Уларнинг далиллари асосли эди: Қадимий Самарқанднинг қоқ марказида жойлашган заводнинг қуюв цехидан чиққан зарарли моддалар шаҳарга катта путур етказмоқда, тарихий ёдгорликларни емириб, одамлар саломатлигига салбий таъсир қилмоқда.

Бироқ мувозий савол туғилди: завод гугурт қутиси эмаски, уни бир жойдан иккинчи жойга дарҳол олиб ўтиш мумкин бўлса. Тракторлар ва автомобиллар учун эҳтиёт қисмлар ишлаб чиқариб, мамлакатимизнинг турли жойларига юбораётган икки ярим минг киши ишлаётган корхонани шаҳардан четга чиқариш ҳазилакам гапми? Ишлаб чиқаришни қисқа муддат тўхтатишнинг ўзи ҳам жуда катта зарар етказади. Тракторлар ва комбайнлар тўхтаб қолади, юк машиналари ишга чиқолмайди.

Шошма-шошарлик билан бундай қарор қабул қилиш шаҳарнинг ўзига қандай таъсир қилади? Чунки, зарарли қуюв цехини бир марта беркитиб қўйилганда ўт ўчириш чоғида ишлатиладиган гидрантлар, канализация қудуқларининг қопқоқлари нима учун топилмай қолди, деб шаҳар сув ва канализация идораси ваҳима қилган эдику?

Самарқанд пиллакашлик фабрикасини ҳам бутунлай тўхтатиб қўйиш хавфи пайдо бўлди. Пиллани ишлаш учун мосламалар етишмай қолди. Ана ўшанда «Красний двигатель» қисқа муддат ичида зарур деталларни ясаб бериб, жонга оро кирди.

Уй-жой муаммосини ҳал қилишга корхона қўшаётган ҳиссани ҳам унутиб бўладими? Завод ўтган йили уй-жой қурилишига бир миллион сўмдан кўпроқ пул ажратиб, бу ишга ўз улушини қўшди. Қурилган квартираларнинг анчагинаси шаҳар ижроия қўмитаси тасарруфига ўтади. Завод ҳудудида ишчилар ишлаб топган фойда ҳисобига қурилган улкан савдо марказичи...

Ниҳоят, ҳис-туйғулар ўрнини иқтисодий ҳисоб-китоблар эгаллади. Ишлаб чиқариш майдонларини шаҳардан ташқарига жойлаштириш юқори малакали кадрларнинг кетиб қолишига сабаб бўлиши, шубҳасиз. Бундан ташқари заводни олис чўлга эмас, балки Самарқанддан ўн километр масофадаги шаҳар типидаги Чархин посёлкасига жойлаштирмоқчи бўлишган эди. Демак, завод олдин самарқандликларга зарар етказган бўлса, энди чархинликлар балога қолишсинми!?

Корхонанинг кўчирилиши 50—60 миллион сўмга тушишини мутахассислар ҳисоблаб чиқишди. Бунча пул на корхонада, на шаҳарда ва на норасмий уюшмаларнинг вакилларида бор. Хўш, бу аҳволдан қандай чиқиш мумкин?

Завод ходимлари келишув йўлини — қуюв цехини ўз жойида қолдиришни, лекин уни бутунлай таъмирлашни таклиф этдилар. Икки та вагранка ўрнига уч та электропеч ўрнатиш, ҳавога чиқадиган зарарли моддаларни 30 баравар камайтириш, зарарли моддаларнинг ҳавода тўпланиб қолишини уч баравар қисқартириш имконини беради. Равшанки, цехни таъмирлашга ҳам анча маблағ кетади. Электр печларни сотиб олишнинг ўзига салкам бир миллион сўм сарфланади, қуюв цехини бутунлай қайта жиҳозлаш учун ўн баравар кўп пул кетади. Лекин буни заводни Самарқанд шаҳри ҳудудидан четга олиб чиқиш учун сарфланадиган маблағга қиёслаб бўлмайди.

Барнаулдаги «Сибгипросельхозмаш» ва жумҳурият «Узгипротяжпром» институтлари билан биргаликда цехни техника билан қайта жиҳозлаш тадбирлари ишлаб чиқилди. Саратовдаги электротехника ускуналари заводи печларни жўнатишга ҳозироқ тайёр турибди. Ўзбекистон Давлат табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси ва вилоят санитария-эпидемиология станцияси корхонани таъмирлашни «мақбул» деб топдилар. Заводни техника билан қайта жиҳозлаш режаларида газ печларини электр печлар билан алмаштириш ҳамда қуйилмаларга шакл бериш ускуналарини монтаж қилиш кўзда тутилган. Бу эса қуйилмаларга шакл беришда ишлатиладиган қумдан воз кечиш имконини беради.

Иложи топилди. Лекин... экологик жиҳатдан соф печларнинг ишлаши учун йилига 18 минг киловатт электр энергия талаб қилинади, бу эса заводнинг ҳозирги эҳтиёжидан анча кўп. Бироқ, давлат энергетика назорати иттифоқ бошқармаси: «Мамлакатда, айниқса, Ўрта Осиёда электр энергия етишмаётганлиги сабабли электр печлар ўрнатишга рухсат беролмаймиз», деб очиғини айтиб қўя қолди.

— Кўп нарса шу масаланинг ҳал қилинишига боғлиқ, — деб ҳисоблайди заводнинг бош металлурги А. Савченко. — Биринчи навбатда корхона истиқболи шу масаланинг ҳал қилинишига боғлиқ. Экология вазиятини соғломлаштиришга шубҳа йўқ. Аммо давлат буюртмасини ҳеч ким зиммамиздан олиб ташлагани йўқ! Электр энергия масаласи қанча тез ҳал қилинса, ўткир муаммоларни шунчалик тез ҳал этамиз.

Ҳозирча эса завод ночор аҳволда турибди. Реконструкциялашга тайёрланиш керакми, ёки ишлаб чиқаришни тўхтатиб қўйиш лозимми — масаланинг ноаниқлиги одамларни асабийлаштирмоқда. Корхона барча топшириқларни муқим бажариб фойда олаётган бўлса ҳам, бу аҳвол жамоага умид бахш этмаяпти.

М. КИМ,
Л. ТОКАРЕВ,
ЎзТАГ мухбирлари.
Самарқанд.

Бепоён менинг Ватаним

Йигирманчи аср инқилоблар асри. Кейинчи? Фан-техника, космос асри. Яна-чи? Асримиз хотин-қизлар асри. Ёки нотўғрими? Ҳа, чиндан ҳам хотин-қизларимиз аср бошидан, айниқса, инқилобдан кейин ёруғлик тезлигида жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ҳаётига кириб келишдилар. Майли, катта гапларни қўя турайлик. Оддийгина мисол: Бугун очиғи аёллар маслаҳатисиз ўзига бирон кийим оладиган, уйга жиҳоз оладиган эрлар ҳам кам. Буларнинг ҳаммасига аёлларимизнинг жамият ва оилада тутган ўринларини билдиради.

Суратдаги қизларга қаранг. Улар Иттифоқимизнинг турли бурчакларида яшашади. Лекин ҳаммалари бир-бирларига ўхшашади. Бу ҳаётий, уйғунлик, муштараклик.

* * *

Суратларда: чапдан юқорида: литвалик мусаввир Касимерас Жорамскис асарлари кўргазмасини томоша қилаётган қиз, пастдаги қизлар Хабаровск ўлкасидаги «Комсомолка» тикувчилик бирлашмаси маҳсулотларини кўз-кўз қилишаётир; юқорида — Таллинида бўлиб ўтган модалар фестивали иштирокчилари, Ленинграддаги модалар уйи тайёрлаган миллий либослар кўрсатиляпти.

ТАСС суратлари.

Қалбларда баҳор қувончи. Суратқаш В. ТУРАЕВ.

Янги шеърлар

Турналарим

Тонгда туйдим овозингиз,
«Қиров-қиров» —
куй-созингиз.
Эркин қушим турналарим,
Қай ўлкага парвозингиз?
Йироқлардан мунча тошиб
Келаяпсиз куйлаб-тошиб?
Шимол совиб, босдими қор?
Жануб қутар қучоқ очиб!
Меҳмон бўлинг, манзил
олис,
Баҳосини беринг холис:
Соҳибкори қисматидан
Боғи ширин, хушбўй полиз.
Гоҳ кўрсатсин совуқ қилиқ
Ҳали бизда кунлар илиқ.
Куйдирса-да муз томчилар
Умидвор дил уйи тиниқ.
Дунё кезиб толманг зинҳор,
Мунтазирдир соф кўл,
анҳор.
Қиш остида эзилмайлик,
Олиб қайтинг тезроқ баҳор!
Куйи кўркам турналарим
«Қиров-қиров» турналарим.
Орзиқтириб, зориқтириб
Юрак-бағрим бурдаларим.

Эл шафқатин тиладинг

Хизмат қилиб эгангга
Оёғин яладинг.
Шунинг учун экан-да
Доим мойли ялоғинг.
Сен озодсан занжирдан,
Ўзгалар-чи, занжирбанд.
Мол-дунёга кўнглинг банд
Сотқинликни танладинг.
Ҳалол емай устинг-да,
Айрилмай деб постингдан
Кечдинг жигар, дўстингдан,
Ўз қавмингни таладинг.
Хўжайин дер: «Юрт
муҳтож!»
Эл мулки ўлпон, хирож.
Ким меҳнаткаш-ялангоч,
Семириб, ялтирадинг.
Ён босишни ўйламай,
Ҳақиқатни сўйламай,
Итлик қилдинг, қуй демай.
Оёғингни тирадинг.
Хўжангга сал хиёнат
Қилсанг, қилди қиёмат,
Дер: «йўқол, бедиёнат.
Яхшиликни билмадинг!»
Сен ҳам занжирга тушиб,
Дердинг ўнгингни ўшиб?
Йиғиб олгач эс-ҳушинг,
Эл шафқатин тиладинг.

Тез кел, булбул

Қайлардасан хушхон булбул,
Кетдинг мунча бедарак.
Безор бўлди чаманда
гул, —
Бош қотирар куркурак.
Таърифингни эшитган кўп,
Кўрмай сода жамолинг.
Булбул дея бўзлашар хўп
Мақтаб созинг, камолинг.
Аммо мўлдир қарға, зоғлар,
Қулоқ келар қоматга.
Файзсиздир сенсиз боғлар,
Чиройинни йўқотган.
Аввалгидек сокин жойлар,
Тинч маконлар мўл эмас.
Шарқираган булоқ, сойлар
Саноғлидир, кўл эмас.
Қайтсанг қайтгин тезроқ,
булбул,
Унутмайлик куйингни.
Мунтазирдир чаманда гул,
Эгаси бўл уйингни.
Мени англар жон йўқ дея
Ё аразлаб юрарсан?
Ё қувғинда бағринг куя
Юрт деб оҳлар урарсан?
Солиб бўлмас куйга кишан,
Чопиб бўлмас сўзни ҳам.
Сен биз билан, қушим,
ишон,
Қалб тўрида ўзинг ҳам.
Бахтимизга бўлгин тирик.
Кел, халос эт зоғлардан.
Дардимизга ҳамдам шерик
Чаҳ-чаҳлагин боғларда.

Султон ЖАББОР.

Янги диний бошқарма

Қозоғистон мусулмонларининг диния бошқармаси тузилди. Муфтий этиб Ратбек Нисанбоев сайланди. Бу мустақил диний марказнинг вужудга келиши қайта қуриш туфайли мусулмонлар ҳаётини демократиялаштириш, бошқарувда марказлаштиришдан воз кечишнинг яхши меваси бўлди, десак янглишмасмиз. Бу иш диндорларнинг муаммоларини ҳозиржавоблик билан ҳал қилиш, уларнинг эҳтиёжларини тўлароқ қондириш имкониятини беради.

Демократик ўзгаришлар жараёни ҳозир жамиятимизнинг барча қатламларини қамраб олди. Бундан диндорлар ҳам четда қолишмади, албатта. Мамлакатда диний ташкилотларнинг фаолияти жонланди, улар оммавий ахборот воситалари орқали халқ билан мулоқот қилиш, янги диний масканлар очиш имкониятига эга бўлдилар. Шу сингари вазиятни ҳозир исломда ҳам кузатиш мумкин. Сўнгги йилларда масжидлар сони сезиларли даражада ошди.

Қозоғистон мусулмон вакилларининг қурултойида муфтий этиб сайланган Р. Нисанбоев 1940 йилда туғилган, миллати қозоқ, олий диний маълумотга эга. Бухородаги Мир Араб мадрасасини тугатган. Сўнгра Ливиядаги Ислом маъҳадининг шариат факультетида таҳсил олган. Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диния бошқармасининг Олмаотада котиб-вакили вазифасини бажарган. 1979 йилдан 1980 йил январигача Р. Нисанбоев мазкур бошқарманинг Қозоғистон бўйича вакили бўлиб ишлади.

Ташкилий қурултой қарорига мувофиқ, Қозоғистон мусулмонлари диния бошқармасининг тузилиши ва тасарруфини ҳозирда ишлаб чиқилаётган ва мусулмон бошқармалари вакилларининг қурултойида тасдиқланиши кўзда тутилаётган Низом белгилайди.

Диния бошқарма масжидлар учун кадрлар тайёрлаш, диний адабиётлар нашр этиш билан шуғулланади. Жумҳуриятда диний ҳаётни муттасил ёритиб бориш мақсадида матбуот нашрини чиқариш режалаштирилмоқда. Бошқарма мавжуд масжидларни тиклаш, таъмирлаш, янгиларини очишга жиддий эътибор қаратиш ниятида.

Бошқа мамлакатлардаги ислом дунёси билан ташқи алоқалар қилиш, муқаддас жойларга ҳажга боришни уюштириш мақсадида халқаро бўлим очиш кўзда тутилмоқда.

Виктор БАРАБАНОВ.
(АПН)

Бизни ўйлантираётган муаммолар

Ажал аввал аччиқ тутун, кейин аланга қиёфасида хонанинг қайсидир бурчидан чиқиб келдию, уч ёшли Ҳилола билан олти ёшли Нигорани «бўға» бошлади. Хона қисқа вақт ичида бурқсиб тутунга тўлди. Қизларнинг кўзлари ачишиб, йиғлаганча ўзларини ҳар томонга уришар, бироқ эшикни топишолмасди. Ҳарорат чидаб бўлмас даражада кўтарилиб борар, оловнинг тили борган сари чўзиларди...

Бу фожиа шу йилнинг 20 январь куни Тошкент вилоятининг Калинин ноҳиясидаги Зангиота қишлоғида содир бўлди.

Свердлов қишлоқ Советининг Ўрта овул қишлоғида жумҳурият кўрлар жамиятига қарашли ишлаб чиқариш корхонаси бор. Унда ишловчиларнинг кўпчилиги кўзи ожизлар — ногиронлар. Ишчиларнинг бир қисми Зангиотада туришади. Бу ерлар ҳам Свердлов қишлоқ Совети тасаррufида. Фожиа худди ана шу кўзи ожизлар яшайдиган уйларнинг бирида юз берди.

Ўша куни Ҳилоланинг онаси — Саломатхон дугонаси Раҳимахон (Нигоранинг онаси)дан илтимос қилди:

— Қизимга қараб турсанг. Қўйлиққа бориб келмоқчиман.

— Майли...

Раҳимахон Нигора билан Ҳилолани овқатлантирди. Уйида бетоб ўғилчасини қолдирганди. Кўнгли безовталанди. Хабар олиб чиқмоқчи бўлди. Қизига тайинлади:

— Тўполон қилмай ўтиринглар. Мен укангдан хабар олиб чиқаман.

Уйда ўғилчаси иситмалаб ётарди. Нима қилишини билмай боши қотди. Шу пайт эшик тақиллаб қолди. Эри Муроджон экан. Ярим йилчадан буён эр-хотин бирга туришмасди. Орадан муроса қочганди. Хотин: нега келдингиз, деди, эр нега келганини айтди. Хуллас, Раҳимахон уйида бироз вақт ушланиб қолди. Бу орада Ҳилола билан Нигора қолган хонада фалокат бошланганди.

Ёнғиндан хабар топишганида, иш анча жиддийлашганди. Лекин «ноумид — шайтон». Кимдир «01»га сим қоққани югурди, кимдир уй ичида бирон кимса бор-йўқлиги билан қизиқди. Икки норасида ўт ичида қолганлигини эшитган олтмиш ёшли Зукур ота Юнусов устига дастурхон ёпинганча хона ичига отилди. Аксига олиб қуюқ тутун ва аланга туфайли ҳеч нарса кўринмасди. Зукур ота ёнғиндан сал берида ҳушсизланиб йиқилди. Ҳайрият, уни олиб чиқишди. Ота ўзига келгач яна ичкарига кирмоқчи бўлди. Уни ушлаб қолишди...

Свердлов ишлаб чиқариш корхонаси 1939 йилда ташкил топган. Зангиотадаги ногиронлар яшайдиган бир неча тор хоналардан иборат бараксимон бу уйлар 1955—57 йилларда корхонанинг цехлари учун мўлжаллаб қурилган. Кейинроқ Ўртаовулда корхона учун алоҳида бино қурилгач, цехлар у ерга кўчирилган ва бўшаб қолган хоналар корхона ишчиларига берилган. Демак, бу уйлар одамлар яшаши учун мўлжалланмаган. Табиий, газ, сув, ҳожатхонаси йўқ. Хоналардаги савлатли, қориндор печлар аллақачон ишдан чиқиб бўлган. Ўт ёқсанг, хона бир зумда тутунга тўлади. Шунинг учун кўп оилалар электр иситгичдан фойдаланишади.

Етмиш ёшли Григорий Сидорин 1946 йилдан буён корхонанинг пластмасса цехида ишлаб келади. Ногирон. Бош айланмас торгина хонада яшайди. Ҳеч кими йўқ. Хонада яшаш у ёқда турсин, ҳатто, бир лаҳза ўтириш оғир. Исқирт. Электр иситгич ёниб тургани учунми нафас олиш қийин. Ҳаво ўлик.

— Бу шароитлар мени қониқтирмайди. Лекин на илож. Бир томондан шунга кўникиб ҳам кетганман, — дейди Григорий ота. Унинг кўрпатўшаклари сарқит. Кийимлари ҳам. Ёши етмишда бўлса, унинг устига яна ишласа. Қизиқ, қарилик нафақаси ва меҳнат ҳақи ҳам олар? Қаранг, 200 сўм атрофида пул олар экан ойига. Демак, у жумҳуриятимиздаги 9 миллион камбағаллар сафига кирмайди. Лекин яшаш шароити... Шу ерда мантиққа зид бир ҳолатни англагандай бўламан. Қарилик гашти деймиз. Нега энди Григорий Сидорин бу гаштдан маҳрум? Кўзи ожизлиги учунми? Ёки ҳеч кими йўқлигигами?

У қоқилиб-суқилиб ишга боради. Шу асնода тор хонасига қайтади. Еб-ичиб, ётади. Унинг турмуш тарзи шундай. Бошқаларнинг қандай кийиниб, қандай яшаётганликларини кўрмайди. Табиийки, ўз уйидаги жиҳозлар-у асбоб-анжомларни ҳам. Фақат нима қаердалигини яхши билади. Ахир унинг қандай яшаётганлигини бошқалар — кўзи очиқлар кўришади-ку? Ёши етмишда, кўзи ожиз бўлишига қарамай ҳеч кимга оғирлиги тушмасдан ҳалол меҳнати эвазига яшаётган бу чолга бошқалар ачиниб (ҳатто, баъзилар жирканиб) қарашлари сир эмас-ку? У буни сезармикан? Билади, сезади. Лекин на илож. Ўзи айтгандай, кўникиб кетган.

Бошқа бир хонада олтмиш ёшли Ўғилой Файзиева деган момо яшайди. Яқиндагина чоли Обид бобо оламдан ўтибди. У киши ҳам пластмасса цехида ишлаган экан. Момонинг кичкина даҳлизли торгина хонасига чоғроқ чўян печ ўрнатилган. Кўмир билан иситилади. Чой ҳам шунда қайнатилади, овқат ҳам шунда пиширилади.

Бошқа уйлардаги аҳвол ҳам бундан яхши эмас. Шу ерда яшовчилар учун ҳовлининг бир бурчида ҳожатхона ва бир бурчида бир сув жўмраги.

Қисқаси, Зангиотадаги бараксимон уйларда яшашнинг ўзи бир жасорат. Бу ерда ҳеч қаерга битилмаган бир тартиб ҳукмрон: Истасанг — шу, истамасанг — катта кўча!

Корхонада ишлайдиган ўнлаб оилалар ижара уйларида турадилар. Биринчи гуруҳ ногирони Ҳасан Сабриддинов турмуш ўртоғи (у ҳам биринчи гуруҳ ногирони) билан 1984 йилдан буён шу ерда ишлашади. Ойига 50 сўм тўлаб ижара уйида туришади. Ижара ҳақининг ярмини корхона тўлайди. Шунисига ҳам шукур.

Корхонанинг тўртта ётоқхонаси бор. Ишчи йигит-қизлар яшашади. Биз йигитлар ётоқхонасини кўрдик. Нисбатан саранжом-саришта. Лекин шарт-шароитлар йўқ. Ёғингарчилик бўлса, томдан чакка томади.

Умуман, кишининг кўнглини ёритадиган ҳеч бир қулайлик йўқ. Ана шундай шарт-шароитларда 23 оила яшаяпти. Корхонага қарашли болалар боғчасида ҳам бўлдик. Бу ердаги ҳолат ҳам талаб даражасида эмас. Ҳали етишмовчиликлар кўп. У ерда 140 ўрин бор. Ҳозирда эса 210 нафар кичкинтойлар тарбияланяпти. Боғча ходимлари бир амаллашишяпти, ишқилиб.

Аҳвол нега шундай? Нега? Свердлов ишлаб чиқариш корхонасининг директори Ўктам ака Исроилов бизни нохуш қабул қилди. Унинг муомаласидан «қўлларингдан нима келарди», деган ишончсизликни англаш қийин эмас эди. Бунинг сабаби суҳбат чоғида аён бўлди.

— Шарт-шароитларни яхшилаш учун етти-саккиз йилдан буён ҳаракат қилаяпмиз, — дейди Ўктам ака. — Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасига икки маротаба бордик. Жумҳурият радиоси орқали шу тўғрида икки маротаба гапирганман, Ўзбекистон телевидениесининг «Ахборот» программасида шарт-шароитларимиз ҳақида кўрсатишди. «Совет Ўзбекистони» рўзномасининг 1983 йил 6 апрель сонида эълон қилинган мусоҳабада ҳам бу масала тилга олинди. Лекин амалда ҳеч нарса ўзгармади...

Корхона касаба союз ташкилотининг раиси Шавкат Илашовдан қуйидаги маълумотларни олдик: Корхонада (шохобчалари билан) 961 киши ишлайди. Олтмишга яқин оила уй-жой олиш учун навбатда турибди. Бундан ташқари Зангиотада яшовчи эллик уч оила янги уйга кўчирилиши керак.

Лекин қачон? Директор учун ярани қўзғайдиган, дилни ўртайдиган энг оғир савол эди бу. У хонада у ёқдан бу ёққа тинимсиз юради. Чеккани чеккан. Айниқса, унинг «Зангиотадаги уйлар яқинда капитал ремонтдан чиқарилди», деган гапини хонада ўтирган беш-олти нафар ишчилар бирваракайига инкор этишгани Ўктам акага оғир ботди. Буни биз ҳам инкор этамиз. Чунки уйларни кўздан кечириб, ҳеч қандай созлаш ишлари қилинмаганлигини кўзимиз билан кўрдик. Балки у ер бу ерга бўёқ чаплангандир. Лекин бу «капитал ремонт» дегани эмас. Юқорида айтганимиздек, уйлардаги қориндор печларнинг аксари ишламайди.

Саломатхонникида ҳам шу аҳвол эди. Ёнғин электр иситгичдан чиққанлигига шубҳа йўқ. Хона деразалари маҳкам беркитилган. Қишдаги гап бу. Бундан ташқари улар тўрсим билан қопланганди. Ёнғин пайтида дераза орқали киришнинг иложи бўлмаган. Эшикчи? Балки эшик қулфланган бўлгандир. Ёки аланга эшик яқинида бошланган ва қизлар унга яқинлашишдан қўрқишган. Аланга эса борган сари қутураверган. Хонанинг ҳамма бурчакларини «ялаб» чиққан. Шипдан томга, қўшни хоналарга «ўрмалаган». Ҳали замон барибир умри тугашини сезгандай, «тиши» теккан нарсани ғажийверган...

Ўктам аканинг «шарт-шароитларни яхшилаш учун етти-саккиз йилдан буён ҳаракат қилаяпмиз», деган сўзига, очиғи, бошда унча ишонгим келмади. Қуруқ гап деб ўйладим. Лекин янглишибман. Буни «Совет Ўзбекистони» рўзномасининг 1983 йил 6-апрель сонини топиб, Ўктам ака айтган ўша мақолани ўқиб чиққанимдан сўнг англадим.

Коммунистлар ҳақида ҳикоялар ойнасўзи остида «Одамлар бўладики...» деб номланган унча катта бўлмаган мақолада (муаллиф А. Иноғомов) чиндан ҳам корхона, шарт-шароитлар хусусидаги масалалар ўртага ташланган экан.

...Корхона оқсаб қолганди. У давлатдан 970 минг сўм қарздор эди. Шунда Ўктам ака бу комбинатга директор этиб тайинланди.

Орадан бир ярим йил ўтди. Ноҳия фирқа қўмитасининг пленумида корхона ҳақида бундай қайноқ сўзлар янгради:

— «Қисқа муддат ичида ушбу комбинатни таниб бўлмай қолди. Давлат қарзлари нақ томоқдан келарди. Улар узилиб, ўтган йили бир миллион юз минг сўмлик соф фойда кўрилди!..»

Мақоладан Ўктам аканинг ҳам фикрлари жой олган:

«Комбинат корпусини қуриш 1969 йили бошланган экан. Ўн тўрт йилдирки, у чала. Қор-ёмғирда не-не меҳнатлар эвазига қилинган ишлар ҳам йўққа чиқиб кетмоқда. Битказилса борми, ишлаб чиқариш бир жойга жамланарди, ишчиларимизнинг ниятлари ушаларди. Унумдорлик 40 — 50 процентга ошарди. Сифат яхшиланарди. Боғча, маданият саройи, янги уйлар қурардик. Шаҳарча пайдо бўларди».

Комбинат биноси қуриб битказилди. У жамланди ҳам. Сифат яхшиланди. Корхона янада кўпроқ даромад кўрадиган бўлди. Аммо Ўктам ака орзулагандек шаҳарча пайдо бўлмади.

Ҳозир корхонада 150 номдаги халқ истеъмол моллари ишлаб чиқарилаётир. Йиллик даромад 2 миллион сўм. Бунга ҳавас қилса арзийди, тўғри эмасми? Хўш, бу миллионлар қаёққа кетаяпти? Улар корхона меҳнат аҳлининг, юзлаб ногиронлари пешона тери билан топилаётган пуллар. Уларнинг турмуш тарзлари эса юмшоқроқ қилиб айтганда, ҳавас қиладиган даражада эмас.

Зангиотада яна бир ҳақиқатни англадим. Жамиятимизда ногиронларнинг турмуш тарзлари, уларга нисбатан ғамхўрлик кўрсатиш билан боғлиқ талай муаммолар қалашиб ётибди экан. Қолаверса, бу муаммолар кишиларнинг саломатлиги, уларнинг ҳаёти эвазига яшаб келаяпти.

Шу маънода, Ҳилола билан Нигоранинг ўт ичида қолишларига фақат уларнинг оналари сабабчи, деган хулосага келиш жуда нотўғри бўлур эди. Чунки ҳозирги шарт-шароитда бундай фожиа бошқа бир хонадонда такрорланмайди, деб ким кафолат бера олади?

Шаҳарга қайтишда Зангиота қишлоғи марказида қизил матога катта ҳарфлар билан ёзилган шиорга кўзим тушди:

«Партиянинг олий мақсади — халқ фаровонлиги!» Унга яқинлашганим сари алвон мато алангани эслатди. Кўз олдимда олов исканжасида момиқ қўлчаларида бир бурда нонни қисганча дунё билан видолашаётган уч ёшли қизалоқ — Ҳилола термулиб тургандек бўлди...

Ҳайдар АКБАР.
«Ёш ленинчи» махсус мухбири.

ТВ

31 МАРТ — ШАНБА

УзТВ I

9.00 «Ассалому алайкум». Мусиқий ахборот.

10.00 «Финист — сарлочин». Бадиий фильм (М. Горький номли киностудия). 11.15 «Олисларга чорловчи йўллар». Жумҳуриятда туристик мавсумнинг бошланиши ҳақида. 11.45 Шеърият дафтаридан. Саъдулла Аҳмад. 11.55 Мактаб ўқувчилари учун. «Қувноқ стартлар». 12.55 «Депутат ва ҳаёт». 13.25 «Дўстлик» программаси. «Замандас» 14.25 «Чаман ичра». Концерт.

* * *

18.00 Кўрсатувлар программаси. 18.05 «Бир бор экан, бир йўқ экан, хўтикча яшаган экан». Қўғирчоқ фильм. 18.15 Ўсмирлар учун. «Тенгдошлар». 19.00 «Ўзбек тилини ўрганамиз». 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.45 «Оқшом эртаклари». 20.00 «Халқ ижодиёти». 20.30 Москва. «Вақт» 21.00 «Дўстлик экрани». Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон телевидение студияларининг биргаликдаги программаси. 22.00 «Ҳафтанома». 22.40 «Мақом кечаси». 23.20 Кўрсатувлар программаси.

УзТВ II

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

9.00 «Савту калом». Адабий мусиқий кўрсатув. 9.55 Москва циркининг қизиқчиси Карандаш. 10.50 Кинопрограмма. 12.00 «Кавказ асираси». Бадиий фильм (рус тилида).

ФРУНЗЕ КЎРСАТАДИ

МТ I

6.00 «120 минут». 8.05 «Объектив». 8.40 «Онам, дадам ва мен». 9.15 «Умринг боқий бўлсин, Ер!». 10.10 «Бурда моден» таклиф этади». 10.40 Ғалабанинг 45 йиллигига. «Ўлим архиви». Беш серияли телевизион бадиий фильм (ГДР телевидениеси). 1-серия. 12.10 «Жониворлар цирки». 12.55 «Партнер». Тижорат хабарномаси. «Фейнэшнл таймс» газетасининг етакчи иқтисодий шарҳловчилари билан учрашув. 13.25 «Пи» белгиси билан». Илмий-оммабоп программалар саҳифаларида. 14.25 «Камалак». Халқ ижодиёти телепрограммаларининг VIII Халқаро фестивали. Сенегал телевидениесининг фольклор программаси. 15.00 «Мамлакат билан мулоқот». Меҳнат ва ижтимоий масалалар бўйича Давлат комитети раиси В. И. Шчербаков билан учрашув. 16.00 «Янгра, гармонь!». 1-қисм. Вологдадан кўрсатилади. 17.15 «Халқаро панорама». 18.00 «Янгра, гармонь!». 2-қисм. Вологдадан кўрсатилади. 18.55 «Ер — она масканимиз». Фотоконкурс. 19.00 «Изтопар». Бадиий фильм. Ф. Кунернинг шу номли романи асосида (М. Горький номли киностудия). 20.30 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати. 21.00 Долзарб интервью. 21.10 «Телескоп». 21.30 Дайана Росс куйлайди (АҚШ). 22.50 «Ярим тунгача ва ярим тундан сўнг».

МТ II

7.30 Эрталабки гимнастика. 7.45 «Тайга хўжайини». Бадиий фильм, субтитр билан («Мосфильм»). 9.05 Иттифоқдош жумҳуриятлар кинопублицистикаси. «Нима қанча туради ва нима учун?». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси. Туркманистонда қишлоқ хўжалиги муаммолари ҳақида (Ашхобод). 9.25 «Икки капитан». Олти серияли телевизион бадиий фильм. 6-серия. 10.30 «Совет Россияси видеоканали. 13.00 «Ҳамдўстлик» видеоканали. 16.30 «Майдон». 17.30 Рус тили. 18.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати (сурдо таржимаси билан). 18.30 Спорт гимнастикаси. Жаҳон кубоги. 19.15 Ҳужжатли фильм. 19.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Биздачи...». 19.45 Информацион программа. 20.30 Латвия ССР Давлат телерадиоси. «Рига Дом жомиси». Ригадан кўрсатилади. 21.00 Футбол. СССР чемпионати. «Днепр» — «Спартак». Днепропетровскдан олиб кўрсатилади. 22.50 П. Джакометти. «Жиноятчининг оиласи». А. Мравян номли Ленинакан Давлат драма театрининг фильм-спектакли. 01.00 Тунги сеанс. «Инглизча вальс». Бадиий фильм (Литва киностудияси).

ЁШ МУХБИРЛАР ДОРИЛФУНУНИ ТИНГЛОВЧИЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

«Ёш ленинчи» рўзномаси қошидаги «Ёш мухбирлар» дорилфунунининг навбатдаги машғулоти бугун 30 март жума куни соат 17 да редакция биносида ўтказилади.

Муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

Ёш ленинчи

«Молодой ленинец»
орган ЦК ЛКСМ
Узбекистана

Издается на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ:
700083, ТОШКЕНТ
ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ.

ТЕЛЕФОНЛАР:
ҚАБУЛХОНА 32-56-58
ХАТЛАР БЎЛИМИ 32-54-65.
513500 НУСХАДА ЧОП ЭТИЛАДИ.
ИНДЕКС: 64607.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Р—01205. Д — 23207.